

UNIVERZITET SINGIDUNUM

**Departman za
poslediplomske studije**

**POSLOVNA EKONOMIJA
STUDIJSKI PROGRAM**

MASTER RAD

MOGUĆNOST OBLIKOVANJA FINANSIJSKOG POLOŽAJA PRIVREDNOG SUBJEKTA KROZ RAČUNOVODSTVENE POLITIKE

Mentor:

Prof. dr Goranka Knežević

Kandidat:

Milena Mutavdžić

br. indeksa: 400277/12

Beograd, 2014.

SADRŽAJ

Uvod.....	4
1.Pojam i vrste pravnih formi privrednih subjekata.....	8
1.1.Zakon o privrednim društvima.....	8
1.1.1.Preduzetnici.....	10
1.1.2.Privredno društvo.....	11
2.Marketing za preduzetnike.....	14
2.1.Marketing koncept.....	14
2.2.Primena marketinga.....	15
2.3.Pozicioniranje u marketingu.....	16
2.4.Planiranje marketing strategije.....	18
2.5.Upravljanje i kanali marketinga.....	19
3.Računovodstvene politike.....	20
3.1.Računovodstvene politike kao ishodište primene MRS/MSFI.....	22
3.2.Analiza računovodstvenih politika priznavanja i vrednovanja sredstava.....	24
3.3.Računovodstvene politike u oblasti amortizacije.....	28
3.4.Računovodstvene politike u oblasti zaliha.....	30
3.5.Analiza računovodstvenih politika priznavanja i vrednovanja obaveza, rezervisanja i sopstvenog kapitala kompanije.....	33
3.5.1.Analiza obaveza i rezervisanja.....	33
3.5.2.Sopstveni kapital.....	35
4.Revizija i njena uloga u utvrđivanju ispravnosti primene računovodstvenih politika.....	36
4.1.Model postupka revizije.....	37
4.2.Revizija proizvodnje i zaliha.....	37

5. Pojam, sadržina i shvatanje bilansa.....	42
5.1. Vrste bilansa.....	44
6. Specijalni bilansi.....	47
6.1. Bilans osnivanja.....	50
6.2. Bilans pravne forme.....	51
6.3. Bilans fuzije.....	53
6.4. Bilans sanacije.....	58
6.5. Bilans razdvajanja.....	60
6.6. Likvidacioni bilans.....	65
6.7. Bilans likvidnosti.....	68
6.8. Bilans poravnanja.....	71
Zaključak.....	75
Literatura.....	78

UVOD

Predmet istraživanja je mogućnost oblikovanja finansijskog položaja privrednog subjekta kroz računovodstvene politike. Prema Zakonu o privrednim društvima, privredni subjekti su privredna društva i preduzetnici. Privredno društvo je pravno lice koje osnivaju, osnivačkim aktom, pravna i fizička lica, radi obavljanja delatnosti u cilju sticanja dobiti. Pravne forme privrednih društava su :

- Društva lica (ortačko društvo i komanditno društvo)
- Društvo kapitala (društvo sa ograničenom odgovornošću i akcionarsko društvo).

Privredno društvo može obrazovati jedan ili više ogranaka. Ogranak je organizacioni deo privrednog društva koji nema svojstvo pravnog lica, ali ima mesto poslovanja i zastupnike, a poslove sa trećim licem obavlja u ime i za račun privrednog društva. Registruje se u skladu sa zakonom. Opširnije o ovome u nastavku rada.

Značaj istraživanja je da pomogne privrednom subjektu da izvrši oblikovanje finansijskog položaja, istraživanje i analizu finansijskih izveštaja kroz računovodstvene politike i njihovu reviziju radi utvrđivanja uspešnosti poslovanja privrednih društava¹.

Ovo istraživanje je teorijsko-empirijsko i ima za društveni cilj da rezultati do kojih se ovim istraživanjem došlo pomognu privrednom subjektu da preko računovodstvenih politika oblikuje svoj finansijski položaj. Naučni ciljevi rada su opis svih mogućnosti oblikovanja finansijskog položaja privrednih subjekata, metoda upravljanja proizvodnjom i zalihama, kao i računovodstvenim politikama i revizijom.

Pokušaćemo da dokažemo sledeće hipoteze:

Generalna hipoteza je oblikovanje finansijskog položaja privrednih subjekata kroz računovodstvene politike, istraživanjem u ekonomskom i pravnom sistemu pomoću Međunarodnih računovodstvenih standarda.

Posebne hipoteze:

¹ Miljević I.Milan, *Metodologija naučnog rada*, Filozofski fakultet, Pale, 2007., str.57

H1. Primenom računovodstvenih politika za stalnu imovinu, preduzeća mogu da umanje ili povećaju neto dobitak.

H2. Primenom računovodstvenih politika za zalihe, kao što je politika prosečne cene materijala, robe, preduzeća mogu da umanje svoj dobitak i time smanje porez na dobit.

H3. Primenom računovodstvenih politika na amortizaciju, preko dozvoljenih metoda amortizacije po Međunarodnim računovodstvenim standardima-16.

H4. Učešćem pravnih lica u kapitalu omogućava dugoročni finansijski plasman po metodu nabavne vrednosti.

Uzimajući u obzir predmet istraživanja, u procesu istraživanja korišćene su metode i tehnike koje su adekvatne ovom istraživanju. Korišćene metode istraživanja su:

- Od osnovnih metoda:metoda analize, dedukcija, konkretizacija
- Opšte naučne metode:hipotetičko-deduktivna, statistička metoda i komparativna metoda

U okviru tehnike prikupljanja podataka korišćemo metodu posmatranja i analiza sadržaja dokumenata ili posmatranje dokumenata.

Takođe, kroz ovaj rad ćemo objasniti marketing i njegove mogućnosti uspešnog pozicioniranja preduzeća na tržištu. Marketing kao reč i tržišna kategorija u današnjem značenju nastao je početkom 50-tih godina XX veka. Marketing se tumači u više aspekata:

- kao ekonomski proces,
- poslovna funkcija,
- poslovna koncepcija,
- naučna disciplina.

Računovodstvene politike predstavljaju specifične principe, pravila, odnosno praksu usvojenu od strane preduzeća, u vezi sa sastavljanjem i prezentovanjem računovodstvenih izveštaja. Donošenje i primena računovodstvenih politika ima krajnji cilj da informacijama u finansijskom izveštaju odražavaju istinit i fer pregled finansijskog stanja i uspešnosti poslovanja, a obelodanjivanje korišćenih računovodstvenih politika u

finansijskim izveštajima ima za cilj da korisnicima ukaže na sadržaj određenih informacija u izveštajima. Analiza finansijskih izveštaja mora da obuhvati i analizu računovodstvenih politika koje se odnose na rezervisanja, odnosno dugoročne obaveze po tom osnovu. Rezervisanje ima najmanje dva značenja:

- a) obaveza neizvesnog roka dospeća ili iznosa i
- b) rezervisanje je postupak priznavanja i vrednovanja rezervisanja kao obaveza u bilansu stanja.

U savremenom privrednom životu bilansi se koriste kad god treba izraziti stanje i rezultat neke privredne aktivnosti. U računovodstvu bilans se koristi kada se iskazuje stanje i rezultat preduzeća tako što se poslovni događaji, stanja i rezultati preduzeća iskazuju preko novčanih jedinica kao opšteg shodnog merila. U životu svakog preduzeća pojavljuju se događaji koje uslovljavaju naročiti povodi. Takvi su: osnivanje, reosnivanje, promena pravne forme, fuzija, razdvajanje, sanacija, likvidacija, utvrđivanje položaja likvidnosti, poravnanje i stečaj. Svi oni prouzrokuju međusobne odnose osnivača, ortaka, poverilaca i fiskusa, ali tangiraju poslovne knjige, uslovljavajući obuhvatanje poslovnih transakcija, vezanih za njihovo nastajanje i polaganje računa u skladu sa važećim trgovačkim propisima i načelima urednog knjigovodstva.

Specijalni bilansi nastaju tačno u određenim prilikama, kao posledica specijalnih ciljeva. Oni se pojavljuju kada nastanu određeni uslovi i okolnosti koji zahtevaju preduzimanje posebnih poslovnih mera ili u situacijama kada se radi o promeni položaja preduzeća kako prema delatnosti ili zadatku zbog kojeg je osnovano tako prema njegovom okruženju. Specijalni bilansi obuhvataju: bilans osnivanja, bilans promene pravne forme, bilans fuzije, bilans saniranja, bilans razdvajanja, likvidacioni bilans, bilans likvidnosti i bilans stečaja preduzeća, u okviru koga je bankrotstvo (bilans bankrotstva) i postupak reorganizacije preduzeća iz koga proizilazi bilans poravnanja i ako poravnanje sa poveriocima preduzeća uspe, izbegava se bankrotstvo, preduzeće izlazi iz stečajnog postupka sanirano. Realizacija pomenutih zadataka pretpostavlja poznavanje suštine odnosnih događaja, načina i forme njihovog ispoljavanja, ekonomske i pravne osnove,

poreske posledice koje izazivaju, rešavanje pitanja procenjivanja i tehniku obuhvatanja poslovnih transakcija.

Rad je podeljen na šest delova. U prvom delu smo objasnili pojam i vrste privrednih subjekata prema Zakonu o privrednim društvima. U drugom delu smo objasnili marketing i njegovu primenu, pozicioniranje, planiranje strategije marketing menadžmenta kao i upravljanje i kanale marketinga. U trećem delu govorimo o računovodstvenim politikama kao i njihovoj primeni u oblasti amortizacije i oblasti zaliha uz priložene primere. Kroz četvrti deo smo objasnili reviziju i njenu ulogu u utvrđivanju ispravnosti primene računovodstvenih politika, kao i način obavljanja revizije u proizvodnji i zaliham. U petom delu govorimo o pojmu, sadržini i shvatanju bilansa kao i vrstama bilansa, dok u šestom delu govorimo o specijalnim bilansima i o njihovoj podeli pojedinačno uz priložene primere.

1. POJAM I VRSTE PRAVNIH FORMI PRIVREDNIH SUBJEKATA

Prema Zakonu o privrednim društvima u privredne subjekte spadaju:

- Preduzetnici i
- Privredna društva.

1.1. ZAKON O PRIVREDNIM DRUŠTVIMA

Zakonom o privrednim društvima uređuje se pravni položaj privrednih društava a naročito njihovo osnivanje, upravljanje, statusne promene, promene pravnih formi, prestanak i druga pitanja od značaja za njihov položaj, kao i pravni položaj preduzetnika². Značajno je istaći da se odredbe zakona primenjuju u oblike obavljanja privredne delatnosti koji su osnovani i posluju u skladu sa posebnim zakonom, osim ako je tim zakonom drugačije propisano. Zakon o uvodnim odredbama daje definicije osnovnih pojmova, kao što su pojam privrednog društva, sticanje svojstva pravnog lica, delatnosti privrednih društava, registracija, dejstva registracije prema trećim licima, mesna nadležnost suda, pravne forme privrednih društava, pojam članova društava i vreme trajanja društva. Zakonom je propisano dejstvo registracije prema trećim licima i obezbeđena njihova sigurnost u pravnom prometu, koja se ispoljava i kao zakonom propisano pouzdanje u registrovane podatke. U tom slučaju treća lica koja se u pravnom prometu pouzdaju u registrovane podatke, ne mogu snositi štetne pravne posledice proistekle iz netačno registrovanih podataka. Privredno društvo može dokazivati da su treća lica bila upoznata ili su morala biti upoznata, sa dokumentima privrednog društva i podacima o društvu i pre njihove registracije, u skladu sa Zakonom o registraciji. Zakon svojim brojnim odredbama propisuje nadležnost sudova u parničnim i vanparničnim

² Vasiljević M., *Vodič za primenu Zakona o privrednim društvima*, Intermex, Beograd, 2011., str.656

postupcima, koji se pokreću u velikom broju slučajeva, radi zaštite prava privrednih društava i drugih učesnika u privrednom poslovanju, i u sporovima koji proizilaze iz Zakona. Propisuje se da je za takve sporove i postupke nadležan sud određen zakonom kojim se uređuje nadležnost sudova, prema sedištu privrednog društva ili preduzetnika, potom prema mestu poslovanja ogranka stranog pravnog lica. Član privrednog društva može biti fizičko i pravno lice. Društvo se može osnovati na određeno ili neodređeno vreme. Polazi se od zakonske pretpostavke da je privredno društvo osnovano na neodređeno vreme, ako osnivačkim aktom odnosno statutom nije drugačije određeno. Društvo koje je osnovano na određeno vreme može produžiti vreme trajanja društva, ili nastaviti poslovanje kao društvo osnovano na neodređeno vreme, ako do isteka vremena na koje je osnovano odnosno do okončanja postupka likvidacije u skladu sa Zakonom, osnivačkim aktom odnosno statutom nije drugačije određeno. Prema Zakonu osnivački akt je konstitutivni akt društva, koji ima formu odluke o osnivanju ako društvo osniva jedno lice, ili ugovora o osnivanju ako društvo osniva više lica. Zakon o privrednim društvima uređuje bliže izmene osnivačkog akta i statute, pitanje zakonskih osnova ništavnosti osnivačkog akta, postupak za utvrđenje ništavnosti i dejstvo ništavnosti. Potom pitanja odgovornosti za obavezu društva, sedišta i poslovnog imena društva, zaštite naziva društva i ograničenje u određivanju naziva – imena društva.

Zakon propisuje nekoliko vrsta zastupnika društva. Pre svega to su lica koja su zakonom kao takva određena za svaki pojedini oblik društva. Svako privredno društvo mora imati najmanje jednog zakonskog zastupnika koji je fizičko lice. Zakon predviđa postojanje i ostalih zastupnika privrednog društva. U pitanju su lica koja su aktom ili odlukom nadležnog organa ovlašćena da zastupaju društvo i kao takva registrovana u skladu sa Zakonom o registraciji. Propisana su i zastupanja putem izdavanja poslovnog punomoćja– ovlašćenja kojim jedno ili više fizičkih lica ovlašćuju prokuristu, da u ime i za njihov račun preduzima pravne poslove i preduzimaju druge pravne radnje. Uz propisivanje brojnih vrsta prokure ograničenja, opoziva i otkaza ovlašćenja koja se propisuju takvim punomoćjem.

Ulozi u društvo mogu da budu novčani i nenovčani. Ako se uplata novčanog uloga vrši u stranoj valuti u skladu sa zakonom koji uređuje devizno poslovanje, dinarska protivvrednost uloga obračunava se po srednjem kursu Narodne banke Srbije na dan uplate uloga. Nenovčani ulozima mogu biti novčani i nenovčani a i jedni i drugi se izražavaju u dinarima, s tim da nenovčani ulozima mogu biti u stvarima i pravima, ako Zakonom za pojedine forme društva nije drugačije određeno. Propisane su posledice neuplate odnosno neunošenja uloga u stvarima.

1.1.1. PREDUZETNIK

Preduzetnik je poslovno sposobno fizičko lice koje obavlja delatnost u cilju ostvarivanja prihoda i koje je kao takvo registrovano u skladu sa zakonom o registraciji. Oni obavljaju sve zakonom dozvoljene delatnosti, uključujući umetničke i stare zanate i poslove domaće radenosti (filigranska delatnost, opančarska, grnčarska itd.). Za sve obaveze nastale u vezi sa obavljanjem svoje delatnosti odgovara celokupnom svojom imovinom i u tu imovinu ulazi i imovina koju stiče u vezi sa obavljanjem delatnosti. Delatnost može obavljati pod svojim ličnim imenom, imenom nekog drugog lica ili pod nekim posebnim poslovnim imenom. Preduzetnik obavlja delatnost pod poslovnim imenom, koje obavezno sadrži ime i prezime preduzetnika, opis pretežne delatnosti, oznaku "preduzetnik" ili "pr" i sedište. Poslovno ime može da sadrži i poseban naziv kao i oznake kojima se bliže određuje predmet poslovanja preduzetnika³.

Preduzetnik se briše iz registra u slučaju:

1. Odjave.
2. Smrti ili gubitka poslovne sposobnosti.
3. Neobavljanja delatnosti neprekidno 1godinu.
4. Istekom vremena ako je registrovano na određeno vreme.
5. Obavljanja delatnosti u vreme privremenog prekida po odluci nadležnog organa.
6. Kažnjavanja više od tri puta za obavljanje delatnosti za koje ne ispunjava uslove.

³ Grujić R., *Poslovno pravo*, FTB "Janićije i Danica Karić", Beograd, 2008., str.54

7. Promene pravne forme u formu privrednog društva.
8. Stečaja i likvidacije.

1.1.2. PRIVREDNO DRUŠTVO

Privredno društvo je pravno lice koje osnivaju, osnivačkim aktom, pravna i fizička lica, radi obavljanja delatnosti u cilju sticanja dobiti. Pravne forme privrednih društava su:

- Društva lica (ortačko društvo i komanditno društvo)
- Društva kapitala (društvo sa ograničenom odgovornošću i akcionarsko društvo)

Privredno društvo može obrazovati jedan ili više ogranaka. Ogranak je organizacioni deo privrednog društva koji nema svojstvo pravnog lica, ali ima mesto poslovanja i zastupnike a poslove sa trećim licem obavlja u ime i za račun privrednog društva. Registruje se u skladu sa zakonom. Privredno društvo se osniva na neodređeno vreme , ako u osnivačkom aktu nije određeno da društvo traje do određenog vremena, nastupanjem određenog događaja ili postizanjem određenog cilja. Privredno društvo može obavljati sve zakonom određene delatnosti. Ako je predviđeno da se delatnosti mogu obavljati samo na osnovu saglasnosti, dozvole ili drugog akta, mogu se obavljati po dobijanju te dozvole. Delatnosti za koje je zakonom propisano da se obavljaju u određenoj pravnoj formi, ne mogu se obavljati u drugoj pravnoj formi. Privredno društvo može da obavlja delatnost u prostoru koji ispunjava uslove u pogledu tehničke opremljenosti, zaštite na radu, zaštite i unapređenja životne sredine i druge propisane uslove. Mogu se povezivati putem kapitala, ugovora ili mešovito i organizovati se kao koncern, holding, grupa društava ili drugi oblik⁴.

Ortačko društvo je društvo dva ili više ortaka koji su neograničeno solidarno odgovorni celokupnom svojom imovinom za obaveze društva.

⁴ Grujić Ratibor, *Poslovno pravo*, FTB "Janićije i Danica Karić", Beograd, 2008., str.56

Ugovor o osnivanju ortačkog društva sadrži naročito:

- a) ime, jedinstveni matični broj i prebivalište ortaka koji je domaće fizičko lice, odnosno ime, broj pasoša ili drugi identifikacioni broj i prebivalište ortaka koji je strano fizičko lice, odnosno poslovno ime, matični broj i sedište ortaka koji je domaće pravno lice, odnosno poslovno ime, broj registracije ili drugi identifikacioni broj i sedište ortaka koji je strano pravno lice;
- b) poslovno ime i sedište društva;
- c) pretežnu delatnost društva;
- d) označenje vrste i vrednosti uloga svakog ortaka.

Komanditno društvo je privredno društvo koje ima najmanje dva člana, od kojih najmanje jedan za obaveze društva odgovara neograničeno solidarno (komplementar), a najmanje jedan odgovara ograničeno do visine svog neuplaćenog, odnosno neunetog uloga (komanditor)⁵.

Ugovor o osnivanju komanditnog društva sadrži naročito:

- a) ime, jedinstveni matični broj i prebivalište ortaka koji je domaće fizičko lice, odnosno ime, broj pasoša ili drugi identifikacioni broj i prebivalište ortaka koji je strano fizičko lice, odnosno poslovno ime, matični broj i sedište ortaka koji je domaće pravno lice, odnosno poslovno ime, broj registracije ili drugi identifikacioni broj i sedište ortaka koji je strano pravno lice;
- b) poslovno ime i sedište društva;
- c) pretežnu delatnost društva;
- d) označenje vrste i vrednosti uloga svakog ortaka;
- e) oznaka koji je član društva komplementar, a koji je komanditor.

Društvo sa ograničenom odgovornošću je društvo u kome jedan ili više članova društva imaju udele u osnovnom kapitalu društva, s tim da članovi društva ne odgovaraju za

⁵ Vasiljević M., *Privredna društva-domaće i upravno pravo*, Udruženje pravnika u privredi, Beograd, 1999., str.607

obaveze društva, osim u slučajevima predviđenim članom 18. Zakona o privrednim društvima⁶.

Osnivački akt društva sadrži naročito:

- a) lično ime i prebivalište, odnosno poslovno ime i sedište članova društva;
- b) poslovno ime i sedište društva;
- c) pretežnu delatnost društva;
- d) ukupan iznos osnovnog kapitala društva;
- e) iznos novčanog uloga, odnosno novčanu vrednost i opis nenovčanog uloga svakog člana društva;
- f) vreme uplate, odnosno unošenja uloga u osnovni kapital društva;
- g) udeo svakog člana društva u ukupnom osnovnom kapitalu izražen u procentima;
- h) određivanje organa društva i njihovih nadležnosti.

Akcionarsko društvo je društvo čiji je osnovni kapital podeljen na akcije koje ima jedan ili više akcionara koji ne odgovaraju za obaveze društva, osim u slučaju iz člana 18. Zakona o privrednim društvima⁷.

Statut akcionarskog društva sadrži naročito:

- a) poslovno ime i sedište društva;
- b) pretežnu delatnost društva;
- c) podatke o visini upisanog i uplaćenog osnovnog kapitala, kao i podatke o broju i ukupnoj nominalnoj vrednosti odobrenih akcija, ako postoje;
- d) bitne elemente izdatih akcija svake vrste i klase u skladu sa zakonom kojim se uređuje tržište kapitala, a kod akcija koje nemaju nominalnu vrednost i iznos dela osnovnog kapitala za koji su one izdate, odnosno računovodstvenu vrednost, uključujući i eventualne obaveze, ograničenja i privilegije vezane za svaku klasu akcija;

⁶ www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_privrednim_drustvima.dtml, 18. Novembar 2013.

⁷ www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_privrednim_drustvima.dtml, 18. Novembar 2013.

- e) vrste i klase akcija i drugih hartija od vrednosti koje je društvo ovlašćeno da izda;
- f) posebne uslove za prenos akcija , ako postoje;
- g) postupak sazivanja skupštine;
- h) određivanje organa društva i njihovog delokruga, broja njihovih članova, bliže uređivanje načina imenovanja i opoziva tih članova, kao i načina odlučivanja tih organa;
- i) druga pitanja za koja je ovim ili posebnim zakonom određeno da ih sadrži statut akcionarskog društva.

2. MARKETING ZA PREDUZETNIKE

2.1. MARKETING KONCEPT

Marketing koncept u poslovanju preduzeća polazi od potreba i želja potrošača. Umesto pasivnog stava i nametanja proizvoda, marketing se zalaže za aktivan stav i kontinuirano istraživanje i prilagođavanje proizvoda potrebama potrošača koji će ih zadovoljiti bolje od konkurenata na tržištu. Dugoročno gledajući ovaj koncept ostvaruje veći profit za preduzeće. Osnovni cilj za rukovodstvo preduzeća treba biti potreba ljudi koju nastojimo zadovoljiti⁸.

Marketing je proces planiranja i izvođenja koncepcije, određivanje cena, promocije ideja, proizvoda i usluga, da bi se stvorila razmena koja zadovoljava ciljeve pojedinaca i organizacija. Razmena je proces u kojem dve ili više učesnika daju nešto od vrednosti jedni drugima, da bi se zadovoljile njihove potrebe. Radi se o razmeni proizvoda, usluga i ideja.

⁸ Centar za preduzetništvo, Put do uspešnog preduzetnika, Beograd, 2011., str.2

2.2. PRIMENA MARKETINGA

"Marketing je profitonosno zadovoljavanje potreba"⁹. Pomoću marketinga, privredni subjekti, na tržištu obezbeđuju svoju aktivnu poziciju, uključujući plansko organizovanje i usmeravanje dobara i usluga od proizvođača do potrošača. Marketing je sredstvo da se ocene potrebe i uticaj njihovog nivoa i intenziteta, kao i šansa da se ostvari profit na tržištu kroz zadovoljstvo potrošača. Marketing je čuvar i udomitelj robne marke i širi je pojam od prodaje.

"Marketing je proces planiranja i izvršenja – stvaranja, uspostavljanja prodajne cene, promocije i distribucije ideja, robe (proizvoda) i usluga da bi se uspostavila razmena koja zadovoljava lične potrebe i ciljeve kupaca i potrebe i ciljeve organizacije"¹⁰.

Kotler je definisao i razradio suštinu marketinga u sledećim tezama¹¹:

1. Marketing u suštini predstavlja nauku prodavca. Njegov glavni cilj je pružanje podrške direkciji kad odlučuje o tome šta treba proizvesti i kako to prodati;
2. Preduzeća koja prodaju treba da su relativno slobodna u utvrđivanju svog marketing miksa i svog tržišnog cilja;
3. Preduzeća koja prodaju su efikasna u meri u kojoj proučavaju i služe potrebama i željama kupaca;
4. Preduzeća koja prodaju treba da diferenciraju svoje ponude što je moguće više, kako bi zadovoljila različite želje različitih kupaca i
5. Dobrobit potrošača treba maksimizirati polazeći od koncepta marketinga.

Tržište ne postoji bez ponude i tražnje. One moraju biti identične, a što više odstupaju jedna od druge tržište je nestabilnije, turbulentnije i više izloženo krizi. Tržište i odnos ponude i tražnje za jedne subjekte odražava mogućnost plasmana, a za druge

⁹ Kotler F. i Keler K., *Marketing management*, Pearson Education, New Jersey, 2008., str.5

¹⁰ Drucker P., *Management*, Harper & Row, New York, 1988., str.155

¹¹ Kotler F. i Cherubini S., *Sadašnjost i perspektive marketinga*, ORG-reporter, Zagreb, 4/1978., str.199

mogućnost kupovine. Prostor, vreme i tehnike trgovanja, označavaju anatomiju tržišta, a ponuda i tražnja njegovu fiziologiju¹².

Sa stanovišta primene marketinga značajan je izbor ciljnog tržišta, sprovođenje modela segmentacije na njemu a onda primena marketing miksa (proizvod-njegov kvalitet i diferencijacija od drugih, cena, kanali prodaje, promocija i na kraju zauzetost tržišta, pozicioniranje i čuvanje imidža. "Marketing menadžment smatramo umetnošću i naukom izbora ciljnih tržišta i sposobnošću pridobijanja, zadržavanja i povećanja broja kupaca putem stvaranja, isporuke i komuniciranja superiorne vrednosti za kupce"¹³.

Istraživanje marketinga potrebno je za donošenje bazičnih odluka o izboru trgovinskog područja na bazi kupovne moći i kupovnog potencijala, lociranju kanala marketinga ukljuživ i maloprodajne, uspostavljanje kontakata sa potrošačima. Istraživanje tržišta najčešće vrši se u tri etape.

2.3. POZICIONIRANJE U MARKETINGU

BREND je osnova uspešnog i trajnijeg pozicioniranja na tržištu. Brendirani proizvodi bolje zadovoljavaju potrebe klijenata i omogućuju veću zaradu vlasniku brenda i brendiranih proizvoda. Najuspešniji brend sa kojim se kupac psihološki identifikuje zamisli ili izgovori: "Ovo je za mene"; "Ovo sam ja"; "Ovo meni najviše odgovara". Normalno tržišni potencijal zavisi i od kupovne moći kupca, ili zemlje u pitanju, a može da se izrazi u vrednosti (od na primer million dolara) ili u količini (na primer 10.000 automobila). "Uvek je potrebno tražiti nove kupce, jer statistike SAD pokazuju da preduzeća godišnje gube 15-20% postojećih klijenata"¹⁴. Da bi se uspešno prodavalo mora se sve znati o:

- ❖ proizvodu,
- ❖ tržištu,

¹² Lovreta, Končar, Petković, *Kanali marketinga*, Ekonomski fakultet, Beograd, 2009., str.8

¹³ Kotler F. i Keler K., *Marketing management*, Pearson Education, New Jersey, 2008., str. 6

¹⁴ Golijanin Danilo, *Trgovinski menadžment*, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2009., str.174

- ❖ kupcima i
- ❖ konkurenciji.

Korporativni brend je osobina preduzeća koja ga čini jedinstvenim i prepoznatljivim, a ostvaruje se doslednom upotrebom reči (ime preduzeća, slogan) i simbola (logotipa, boje). Korporativni brend mora da omogućiti trenutnu prepoznatljivost preduzeća na osnovu priloženih vizuelnih elemenata. Pitanje ujednačenosti korporativnog brenda (ono što organizacija jeste) i imidža (ono što javnost misli o organizaciji) predstavlja ključno pitanje za sve organizacije. Moguće je u cilju postizanja kratkoročne koristi "jakim" marketinškim i PR kampanjama i velikim prisustvom u medijama "ulepšati" sliku o organizaciji i stvoriti imidž koji u znatnoj meri prevazilazi vrednost koje stoje iza identiteta organizacije. Kako bi kreirale svoj identitet organizacije moraju imati korporativni imidž. To je impresija ili precipirani imidž organizacije utemeljen na znanju i iskustvu potrošača koji se odnose na tu organizaciju. Primeri organizacija sa snažnim korporativnim identitetima su: Apple, BMW, Coca-Cola, McDonald's, Kodak, Microsoft, Marlboro, Sony, Volvo, Motorola, Intel itd.

"Marketing počinje pre nego što proizvod postoji i nastavlja dugo nakon njegove prodaje, stalno prikazujući šta se događa na tržištu i neposredno tražeći puteve za povećanje zadovoljstva kupaca"¹⁵. Da bi se izvršio adekvatan izbor ciljeva neophodna je analiza karakteristika pojedinih tržišta sa stanovišta: veličine, potencijala za rast, etapa u životnom ciklusu proizvoda, sličnosti sa postojećim tržištima, nivoa konkurencije, kao i politike i mera nacionalne države¹⁶.

¹⁵ Kotler F., *Knjiga II*, Zagreb, 1998., str. 3

¹⁶ Milisavljević Momčilo, *Metod slučajeva primenjen u ekonomskom obrazovanju*, Informator, Zagreb, 1996., str. 86

2.4. PLANIRANJE MARKETING STRATEGIJE

Osnovni zadatak marketing menadžera je kontinuirano traženje šansi na tržištu, ali ne samo na sadašnjem tržištu, nego i budućem, obzirom na izmene u okruženju. Na osnovu ocene šansi na tržištu, marketing menadžeri planiraju strategiju. Marketing strategija je u suštini niz odluka preduzeća šta treba da uradi na određenom tržištu. Tri osnovna zadatka marketing menadžera u procesu planiranja su¹⁷:

- a) Istraživanje tržišnih mogućnosti, je prvi zadatak u cilju informacione podrške strateškim odlukama. Marketing menadžeri treba da saznaju sve što je bitno o tržištu na kojem će nastupati. Bitne informacije koje je potrebno obezbediti:
 - okruženje u kojem će preduzeće nastupiti,
 - potrošači na datom tržištu (potrebe, ponašanje u potrošnji, kupovna moć...)
 - konkurencija na tom tržištu (vrste, broj, osobine, strategija i sl.)
- b) Izbor ciljnog tržišta što obuhvata:
 - Segmentiranje tržišta je marketinški pristup koji ima za cilj da se preduzeće bolje prilagodi potrebama i željama pojedinih grupa potrošača. Svaka grupa potrošača koja ima određene zajedničke karakteristike, naziva se tržišni segment.
 - Izbor ciljnih grupa potrošača zavisi od atraktivnosti pojedinih tržišnih segmenata, vlastitih mogućnosti i konkurencije.
 - Analiza konkurencije radi pozicioniranja u odabranom ciljnom tržištu.
- c) Kreiranje marketing mixa obuhvata izbor 4 osnovne varijable, elemente marketinga, odnosno izbor prave kombinacije ovih elemenata¹⁸:
 - proizvod,
 - cena
 - distribucija
 - promocija.

¹⁷ Centar za preduzetništvo, Put do uspešnog preduzetnika, 2011., str.7

¹⁸ Kotler F., *Knjiga I*, Zagreb, 1996., str. 302

"Pozicioniranje je postupak kreiranja proizvoda kompanije i marketing miksa tako da proizvod zauzme određeno mesto u svesti potrošača"¹⁹.

Penetracija tržišta je:

- povećanje prodaje postojećeg proizvoda na postojećem tržištu (tržištima);
- razvoj tržišta - uvođenje postojećih proizvoda na nova tržišta;
- razvoj proizvoda – uvođenje potpuno novih proizvoda na postojeća ili nova tržišta.

"Dobro voditi posao znači upravljati njegovom budućnošću, a upravljati budućnošću znači upravljati informacijama"²⁰.

"Strateško planiranje je upravljački proces razvijanja i održavanja životne sposobnosti ciljeva i sredstava organizacije u odnosu prema mogućnostima njene okoline. Zadatak je strateškog planiranja da prilagodi kompaniju da osvoji dovoljno povoljnih poslova kako bi se održala čak i ako bi neki od njenih poslova bili i štetni"²¹.

2.5. UPRAVLJANJE I KANALI MARKETINGA

Po Kotleru upravljanje marketingom odnosno marketing menadžment sadrži²²:

- ❖ Analizu marketing (marketing istaživanje odnosno istraživanje tržišta)
- ❖ Planiranje marketinga i implementaciju planova
- ❖ Kontrola ostvarenja planova.

Sistem distribucije može biti definisan kao grupa međuzavisnih organizacija i institucija koje obavljaju i olakšavaju premeštanje proizvoda od proizvođača do finalnog mušterije,

¹⁹ Kotler F., *Knjiga I*, Zagreb, 1996., str. 279

²⁰ Harper, New York, 1961., str.1

²¹ Kotler F., *Knjiga II*, Zagreb, 1998., str. 43

²² Kotler F., *Knjiga II*, Zagreb, 1998., str.14

sistem koji unapređuje proces razmene²³. Kanali marketinga obuhvataju firme ili institucije koje su uključene u pregovaračke funkcije kojima se trasira put proizvodima i uslugama od proizvođača do finalnog potrošača ili korisnika. Pregovaračke funkcije obuhvataju nabavku, prodaju, promociju, plaćanje, prenos vlasništva nad robom, fizičko posedovanje robe, finansiranje i preuzimanje rizika. samo firme i institucije koje su angažovane na ovim funkcijama su članovi kanala marketinga²⁴. Kanal marketinga može biti definisan kao organizovana mreža ili sistem institucija i firmi koje u određenoj kombinaciji obavljaju aktivnosti neophodne za povezivanje proizvođača sa korisnicima proizvoda i usluga radi ostvarivanja marketinških ciljeva i zadataka²⁵.

3. RAČUNOVODSTVENE POLITIKE

Računovodstvene politike predstavljaju specifične principe, pravila, odnosno praksu usvojenu od strane preduzeća, u vezi sa sastavljanjem i prezentovanjem računovodstvenih izveštaja. Donošenje i primena računovodstvenih politika ima krajnji cilj, da informacijama u finansijskom izveštaju odražavaju istinit i fer pregled finansijskog stanja i uspešnosti poslovanja, a obelodanjivanje korišćenih računovodstvenih politika u finansijskim izveštajima ima za cilj da korisnicima ukaže na sadržaj određenih informacija u izveštajima²⁶.

Kod sastavljanja finansijskog izveštaja primenjive su sledeće računovodstvene politike koje je usvojio Upravni odbor preduzeća²⁷:

- Nematerijalna ulaganja: Nematerijalna sredstva se pri pribavljanju, vrednuju po trošku nabavke umanjenom za ispravku vrednosti i akumulirane gubitke usled umanjenja vrednosti. Korisni vek upotrebe se utvrđuje na osnovu ugovora o kupovini. Amortizacija se vrši linearnom metodom. Nematerijalna ulaganja se

²³ Zikmund W. and D'Amico M., *Marketing*, John Wiley & Sons, New York, 1989., str. 290

²⁴ Rosenbloom B, *Marketing Channels: A Management View*, The Dryden Press, London, 1999., str. 10

²⁵ Milenović S. Božidar, *Principi marketinga*, FTB "Janićije i Danica Karić", Beograd, 2007., str. 308

²⁶ Malinić D. Slobodan, *Osnove računovodstva*, FTB "Janićije i Danica Karić", Beograd, 2007., str. 318

²⁷ Malinić D. Slobodan, *Finansijsko računovodstvo*, FTB "Janićije i Danica Karić", Beograd 2006., str. 273

nakon početnog priznavanja, mere po fer vrednosti koja se utvrđuje na aktivnom tržištu.

- Nekretnine, postrojenja i oprema: Evidentiraju se po nabavnoj vrednosti. Nabavnu vrednost čini vrednost po fakturi dobavljača, uvećana za zavisne troškove i troškove dovođenja sredstava u stanje funkcionalne pripravnosti, umanjena za bilo koje trgovinske popuste i rabate. Troškovi tekućeg održavanja i opravki priznaju se kao rashod perioda. Amortizacija nekretnina, postrojenja i opreme obračunava se linearnom metodom tokom procenjenog veka korisne upotrebe. Amortizacija alata, inventara, ambalaže i predmeta čiji je vek upotrebe duži od jedne godine obračunava se linearnim metodom, tokom procenjenog korisnog veka upotrebe, koji ne može biti duži od 3 godine.
- Dugoročni finansijski plasman: Učešća u kapitalu drugih pravnih lica priznaju se prema metodu nabavne vrednosti.
- Zalihe: su prikazane po nižoj od nabavne vrednosti i neto prodajne vrednosti. Nabavna vrednost obuhvata fakturnu vrednost, troškove transporta i druge pripadajuće troškove. Neto prodajna vrednost je vrednost po kojoj zalihe mogu biti realizovane u normalnim uslovima poslovanja, po odbitku troškova prodaje. Zalihe materijala i rezervnih delova evidentiraju se po prosečnim cenama. Alat i inventar se otpisuju 100% prilikom izdavanja u upotrebu. Zalihe gotovih proizvoda i nedovršene porizvodnje priznaju se po nižoj od cene koštanja ili neto prodajne vrednosti.
- Potraživanja iz poslovnih odnosa: Priznaju se po nominalnoj vrednosti, uvećanoj za eventualno obračunate kamate, u skladu sa ugovorom. Ispravka vrednosti se formira i knjiži na teret bilansa uspeha za sva potraživanja i plasmane na osnovu procene rukovodstva o njihovoj verovatnoj naplativosti. Nenaplativa potraživanja se otpisuju na osnovu sudske odluke, prema dogovoru o poravnanju između ugovorenih strana ili na osnovu odluke upravnog preduzeća.

- Gotovina i gotovinski ekvivalenti: Izražavaju se u nominalnoj vrednosti u dinarima. Iznosi gotovine na računima koji glase na strana sredstva plaćanja iskazuju se u dinarima, prema srednjem kursu Narodne banke koji je važio na dan bilansiranja.
- Dugoročne obaveze: Iskazuju se po nominalnoj vrednosti uvećanoj za kamate na osnovu zaključenog ugovora. Obaveze iskazane u stranoj valuti iskazuju se u dinarima, prema srednjem kursu Narodne banke koji je važio na dan bilansiranja. Dugoročne obaveze koje dospevaju u roku od godinu dana preknjižavaju se u kratkoročne.
- Kratkoročne obaveze: Iskazuju se po nominalnoj vrednosti, uvećanoj za kamate na osnovu zaključenog ugovora.
- Prihodi: Prihodi od prodaje priznaju se po principu fakturisane realizacije. Prihodi od prodaje usluga priznaju se prema stepenu dovršenosti posla na dan bilansiranja.
- Rashodi: Svi troškovi se priznaju u periodu u kome su nastali, u skladu sa načelom nastanka događaja.

3.1. RAČUNOVODSTVENE POLITIKE KAO ISHODIŠTE PRIMENE MRS/MSFI

Bilans stanja i bilans uspeha su osnovni finansijski izveštaji. Od podataka u tim izveštajima zavisice ocena finansijskog položaja i uspešnosti poslovanja kompanije. Finansijski izveštaji su konačni proizvod računovodstvenog sistema informisanja i u njihovu pripremu bile su uključene različite metode i postupci koji imaju različit uticaj na iskazane vrednosti u finansijskim izveštajima. Upravo je izbor tih metoda i postupaka domen delovanja računovodstvenih politika. Pitanje izbora računovodstvenih politika je pitanje materijalnog sadržaja finansijskih izveštaja. Računovodstvene politike prema

MRS1 se definišu kao "načela, osnovne konvencije, pravila i postupci koje je menadžment usvojio prilikom sastavljanja i prezentiranja finansijskih izveštaja". Ciljevi koji se žele postići računovodstvenim politikama mogu biti različiti, ali su uglavnom vezani za uticaj na finansijski rezultat i finansijski položaj kompanije.

Koliki će uticaj izabrane računovodstvene politike imati na finansijske izveštaje zavisi od nekoliko faktora²⁸:

- udela određene pozicije u ukupnoj strukturi imovina, obaveza, prihoda ili rashoda,
- osnovnih obeležja izabrane metode,
- posmatranog vremenskog razdoblja i
- ostalih uticaja.

Različite računovodstvene politike oblikuju finansijski i prinosni položaj kompanije, ali nemaju identičan uticaj na sve kompanije. Ovo zavisi od delatnosti u kojoj kompanija posluje, veličine bilansne stavke na koju se primenjuje računovodstvena politika i slično. Tako, odabrana politika amortizacije stalnih sredstava (na primer linearna metoda amortizacije vs. degresivna amortizacija) ima značajan uticaj na kapitalno intenzivna preduzeća, dok nema uticaja na preduzeća iz tercijalnog sektora za koja je poznato da u strukturi imovine imaju manje učešće stalnih sredstava. Uticaj računovodstvenih politika na bilans stanja i bilans uspeha zavisi i od prirode izabrane politike. Tako odabir linearne amortizacije ima ravnomerniji uticaj na bilans uspeha (rezultat poslovanja), dok odabir degresivne metode ima neravnomeran uticaj na rezultat (rezultat je niži u prvim godinama, a viši u narednim godinama). Vremensko razdoblje može biti kratak ili dugi rok. Ugravnomo računovodstvene politike se posmatraju sa kratkoročnog aspekta gde je njihov uticaj ograničen samo na jednu poslovnu godinu, dok se dugoročno razdoblje odnosi na period kada će sva sredstva biti utrošena (na primer dok ne istekne vek trajanja, što može biti deset i više godina ili dok se zalihe materijala, robe ne potroše ili prodaju, što je rok kraći od godine dana).

²⁸ Žager K. i Žager L., *Analiza finansijskih izveštaja*, Masmedia, Zagreb, 1999., str. 200

Iako se računovodstvene politike moraju konzistentno upotrebljavati (princip konzistentnosti), to ne znači da je odabrana politika nepromenjiva. Preduzeća biraju računovodstvene politike tako da odabiru postupke i metode koje će u datim uslovima najrealnije prikazati finansijski položaj i uspešnost poslovanja kompanije, a promena računovodstvene politike je obavezna, uvek kada nova politika doprinosi boljem sagledavanju finansijskog položaja i uspešnosti²⁹.

3.2. ANALIZA RAČUNOVODSTVENIH POLITIKA PRIZNAVANJA I VREDNOVANJA SREDSTAVA

Sredstva (aktiva), mogu se kvalifikovati u bilansu stanja na :

- 1) obrtna (kratkoročna, tekuća) i
- 2) stalna (netekuća, dugoročna).

U okviru analize računovodstvenih politika priznavanja i vrednovanja respektovaćemo pomenuti redosled klasifikacije bilansnih pozicija po principu opadajuće likvidnosti, dakle od obrtnih sredstava prema stalnim sredstvima, što odgovara klasifikaciji aktive bilansa stanja društava sa anglosakstonskom računovodstvenom tradicijom³⁰.

Obrtna sredstva su ona koja će se utrošiti ili prodati u periodu od 12 meseci ili u jednom poslovnom ciklusu. Poslovni ciklus je vremenski period koji protiče od momenta pribavljanja novca, njegovog ulaganja u robu, gotove proizvode, njihovu prodaju na tržištu i ponovnog prijema novca od kupaca robe ili gotovih proizvoda. Obrtna sredstva čine novac i novčani ekvivalenti, potraživanja od kupaca i druga potraživanja, kratkoročni finansijski plasmani, vremenska razgraničenja unapred plaćenih troškova koji se razgraničavaju do jedne poslovne godine (12 meseci) ili poslovnog ciklusa.

²⁹ Knežević Goranka, *Analiza finansijskih izveštaja*, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2012., str. 58

³⁰ Knežević Goranka, Stanišić Nemanja, Mizdraković Vule, *Analiza finansijskih izveštaja*, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2013., str. 77

Novčani ekvivalenti su kratkoročne, visoko likvidne hartije od vrednosti (finansijski instrumenti) koji su raspoloživi za prodaju u kratkom roku (do 3 meseca) i koji se brzo, bez visokih troškova transakcije, mogu konvertovati u poznate iznose gotovine. U gotovinske ekvivalente ubrajamo: komercijalne zapise, blagajničke zapise, menice, akcije i obveznice drugih društava koje uprava drži sa namerom da ih proda u roku do 90 dana i druge kratkoročne hartije od vrednosti. S obzirom na to da ime je rok dospeća veoma kratak, ove hartije od vrednosti nisu senzitivne na promene kamatnih stopa.

Grafik.1³¹.Pregled računovodstvenih politika vezanih za gotovinu i ekvivalente

Metalac a.d. za 2011.godinu

Gotovina i gotovinski ekvivalenti

Pod gotovinom i gotovinskim ekvivalentima u finansijskim izveštajima preduzeća, iskazuju se gotovina u blagajni i stanja na tekućim računima i ostala novčana sredstva raspoloživa do tri meseca.

U hiljadama dinara		
	31.decembar 2011.	31.decembar 2010.
Tekući račun		
-u dinarima	950	1.193
-u stranoj valuti	2.933	8.315
Blagajna	417	659
Ostala novčana sredstva	63	63
Ukupno:	4.363	10.230

Izvor: Knežević Goranka, Stanišić Nemanja, Mizdraković Vule, *Analiza finansijskih izveštaja*, str. 79

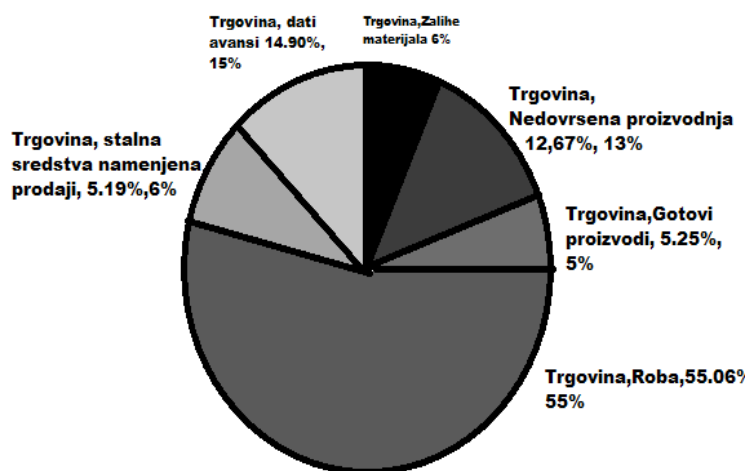
U vezi sa gotovinom nema određenih računovodstvenih politika o kojima bi se moralo voditi računa, jer je gotovina likvidno sredstvo i uvek se u bilansu stanja prikazuje po nominalnoj vrednosti. U privrednom društvu Metalac a.d. za 2011. godinu u napomenama, je prikazan znatno manji iznos gotovine i ekvivalenata od 4.363 hiljade RSD u odnosu na 2010.godinu kada je ovaj iznos bio 10.230 hiljada RSD. Na ovoj poziciji nalazi se gotovina na tekućem računu i u blagajni kao i ostala novčana sredstva.

Kada govorimo o gotovinskim ekvivalentima, odnosno finansijskim instrumentima koji čine ovaj saldo, na njih se primenjuju odredbe MRS39 Finansijski instrumenti: priznavanje i vrednovanje. Shodno ovom standardu, sredstva se vrednuju po

³¹ Knežević Goranka, *Analiza finansijskih izveštaja*, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2012., str.79

fer vrednosti na bilansni dan, na način da se svaka promena fer vrednosti priznaje kao dobitak ili gubitak u bilansu uspeha a u periodu kada je taj dobitak ili gubitak nastao, nezavisno od činjenice da instrument još uvek nije prodat.

Računovodstvena politika za finansijske instrumente koji se nazivaju finansijski instrumenti sa dobitcima i gubicima kroz bilans uspeha ili trading securities (Marketable Securities), odnosno instrumenti kojima se trguje na aktivnom i dubokom, likvidnom finansijskom tržištu je potpuno jasna i nema mogućnosti za primenu alternativnog mernog postupka. U okviru ove politike zahteva se vrednovanje instrumenata kojima se trguje po fer vrednosti i prikazivanje dobitaka i gubitaka u bilansu uspeha.

Izvor: Knežević Goranka, Stanišić Nemanja, Mizdraković Vule, *Analiza finansijskih izveštaja*, str. 90

Fokus istraživanja, odnosno računovodstvene politike, prikazaćemo na primeru preduzeća Metalac A.D. Gornji Milanovac, koje je decentralizovana, holding kompanija koja u svom sastavu ima nekoliko proizvodnih i par trgovačkih preduzeća. Dominira proizvodna delatnost osim u par trgovinskih preduzeća koji se pre svega bave prodajom na veliko i malo robe iz proizvodnog asortimana ostalih povezanih preduzeća. Istraživanje u ovom preduzeću za 2012. godinu biće na računovodstvenim politikama za dugoročna sredstva, amortizaciju, zalihe, rezervisanja za troškove u garantnom roku i sl.

Konsolidovani bilans stanja preduzeća Metalac A.D. Gornji Milanovac za 2012.godinu

	31.12.2012.	U hiljadama dinara 31.12.2011.
AKTIVA		
Stalna imovina		
Nematerijalna ulaganja	22.178	13.509
Nekretnine,postrojenja i oprema	1.880.635	1.926.820
Investicione nekretnine	387.793	95.864
Dugoročni finansijski plasmani	25.172	40.412
	2.316.318	2.076.605
Obrtna sredstva		
Zalihe	1.826.117	1.501.237
Potraživanja	1.336.473	1.220.177
Potraživanja za više plaćen porez na dobit	58.709	32.757
Kratkoročni finansijski plasmani	327.227	299.539
Gotovinski ekvivalenti i gotovina	694.115	697.034
Porez na dodatu vrednost i akt.vrem.razgraničenja	54.495	47.123
	4.297.136	3.797.867
UKUPNA AKTIVA	6.613.454	5.874.472

Izvor: Statistički podaci preduzeća Metalac A.D.Gornji Milanovac

Najbitniju grupu stalnih sredstava čine Nekretnine, postrojenja i oprema pa su i najznačajnije politike i procene ovog dela vezane za njih. Investicione nekretnine su znatno manji segment dugoročne imovine, dok dugoročni finansijski plasmani čine jako mali deo aktive. Još manji značaj za aktivu imaju nematerijalna ulaganja.

A.D.Metalna industrija Alfa-Plam iz Vranja je preduzeće koje se bavi metalo prerađivačkom delatnošću. Osnovna delatnost je proizvodnja grejnih tela na čvrsto, tečno i gasovito gorivo, štednjaka na struju kao i kombinaciju čvrsto gorivo-struja i struja-gas. Pored svoje osnovne delatnosti bave se i proizvodnjom neelektričnih aparata za domaćinstvo, za grejanje kućnih prostorija i za kuvanje, proizvodnjom električnih aparata za domaćinstvo, trgovinom na veliko metalnom robom, proizvodnjom alata i dr.

Bilans stanja preduzeća A.D.Metalna industrija Alfa-Plam Vranje za II kvartal i prvo polugodište 2012.godinu

	31.12.2012.	U hiljadama dinara 31.12.2011.
AKTIVA		
Stalna imovina		
Nekretnine,postrojenja i oprema	1.527.082	1.568.978
Investicione nekretnine	1.084	1.085
Dugoročni finansijski plasmani	3.441	3.596
Obrtna imovina		
Zalihe	1.483.634	1.120.053
Potraživanja	1.266.745	1.124.535
Kratkoročni finansijski plasmani	859.734	637.495
Gotovinski ekvivalenti i gotovina	17.087	214.817
Porez na dodatu vrednost i akt.vrem.razgraničenja	35.370	77.608
Odložena poreska sredstva	21.448	21.448
Poslovna imovina(stalna imov.+obrtna imov.+odl.por.sred.)	5.215.625	4.769.015
UKUPNA AKTIVA	5.215.625	4.769.015

Izvor:Statistički podaci preduzeća A.D. Alfa-Plam Vranje

Kod ovog preduzeća najbitniji deo stalne imovine čine Nekretnine,postrojenja i oprema, manji deo dugoročni finansijski plasmani a najmanji investicione nekretnine.

3.3. RAČUNOVODSTVENE POLITIKE U OBLASTI AMORTIZACIJE

Amortizacija je proces alokacije nabavne vrednosti stalnog sredstva na rashode, odnosno troškove. Stalna sredstva su kapitalizovani troškovi koji čekaju momenat da pređu u bilans uspeha kada ih treba sučeliti (matching) sa prihodima u tom obračunskom periodu. Amortizacija je ekonomska kategorija koja označava proces transformacije osnovnih sredstava u obrtna. Do transformacije osnovnih sredstava u obrtna dolazi u momentu prenosa njihove vrednosti na proizvode a do transformacije obrtnih sredstava u osnovna u momentu zamene osnovnih sredstava. Taj proces nastaje u proizvodnji u kojoj se osnovna sredstva troše i prenose deo svoje vrednosti na nove upotrebne vrednosti koje imaju karakter obrtnih sredstava. Amortizacijom se ne

menja ukupan obim sredstava, menja se samo njihova struktura, povećavaju se obrtna sredstva na račun osnovnih³².

Za utvrđivanje troškova amortizacije, analitičar mora voditi računa o sledećem: veku upotrebe, procenjenoj rezidualnoj vrednosti, nabavnoj vrednosti i primenjenoj metodi amortizacije. MRS 16 Nekretnine, postrojenja i oprema daje menadžmentu mogućnost da izabere između nekoliko metoda amortizacije koje im stoje na raspolaganju³³:

- ❖ Metode vremenske amortizacije (linearna, degresivna) i
- ❖ funkcionalna metoda amortizacije.

Metode amortizacije moraju odraziti ekonomsku suštinu alokacije nabavne vrednosti određenog sredstva. Promena metoda amortizacije smatra se promenom računovodstvene politike i mora se objaviti u napomenama i izvršiti objavljivanje efekata nove metode kao da je oduvek bila u primeni – retroaktivna primena i efekti na Izveštaj o promeni na kapitalu (MRS 8), dok se promena veka upotrebe i rezidualne vrednosti smatra promenom računovodstvene procene koju je dovoljno objaviti u okviru napomena.

Preduzeće u procesu poslovanja troši kratkotrajnu (obrtu) i dugotrajnu (stalnu) imovinu. Kratkotrajna imovina se utroši uglavnom u jednom proizvodnom ciklusu i ona svojim sastavom ulazi u sastav novog proizvoda te tom prilikom prenosi i svoju ukupnu vrednost u novi proizvod. Dugotrajna imovina u proizvodnom ciklusu troši se na drugi način. U proizvodnom procesu dugotrajna imovina ne menja svoj fizički oblik, hemijski sastav, niti prenosi svoju ukupnu vrednost u jednom proizvodnom ciklusu na novoprodukovane proizvode. Dugotrajna imovina u proizvodnom ciklusu se postepeno troši. To trošenje s vremenom smanjuje njenu proizvodnu i upotrebnu vrednost. Dugotrajna imovina postepeno gubi od svoje prvobitne, odnosno nabavne vrednosti, a delovi te vrednosti utrošene u proizvodnji prenose na novoprodukovane proizvode³⁴. To

³² Bogetić M.Pavle, *Analiza bilansa*, Podgorica-Beograd, 2000., str. 125

³³ Knežević Goranka, *Analiza finansijskih izveštaja*, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2012., str.82

³⁴ Bogetić M. Pavle, *Analiza bilansa*, Podgorica- Beograd, 2000., str. 127

postepeno smanjenje vrednosti dugotrajne imovine umanjuje njenu vrednost. Smanjenje realne vrednosti dugotrajne imovine bilo fizičkim trošenjem ili ekonomskim zastarevanjem jeste amortizacija. Svaki novoprodukovani proizvod, svaka jedinica proizvoda i usluga snosi odgovarajući deo trošenja zgrada, postrojenja i opreme. Posebnu pažnju finansijski analitičari moraju posvetiti načinu na koji se obuhvata i da li se iskazuje smanjenje vrednosti (obezvređenje) stalnih sredstava. Naime, ako tržišna cena sredstva padne ispod knjigovodstvene vrednosti i ako je taj pad permanentan, tada se mora pristupiti otpisu vrednosti sredstva. Zadatak analitičara je da utvrdi da li su iznosi otpisa pravilno urađeni. Ovo je ponekad teško samo zahvaljujući informacijama iz zvaničnih izveštaja jer su one nedovoljne. Ova strategija se zove "veliko kupanje" (big bath)³⁵. Ovom strategijom priznaju se rashodi od obezvređenja imovine mnogo pre nego što je to nužno i opravdano. Ovo rade General Motors, Chrysler, Polaroid bilo zbog razloga da ispeglaju dobitak ili zbog razloga da prikažu rashode i smanje dobitak.

3.4. RAČUNOVODSTVENE POLITIKE U OBLASTI ZALIHA

Zalihe robe, gotovih proizvoda, poluproizvoda, materijala i sirovina predstavljaju iznos novca koji je uložen u imovinu koja će se koristiti za prodaju, potrošnju ili u administrativne svrhe u periodu koji je kraći od 12 meseci ili poslovnog ciklusa. Zalihe su posebno značajne za trgovačke kuće, dok ostala preduzeća (finansijske institucije, banke) nemaju značajne iznose sredstava u zalihama. U trgovini najveće zalihe čini roba 55%, dati avansi 15% i stalna sredstva namenjena prodaji 6%. U okviru zaliha nalazi se i nedovršena proizvodnja od 13%.

Prema osnovnim obeležjima zalihe se, saglasno MRS 2, klasifikuju na:

- materijale,

³⁵ Knežević Goranka, *Analiza finansijskih izveštaja*, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2012., str.86

- nedovršenu proizvodnju,
- gotove proizvode,
- robu i
- zemljište i nekretnine pribavljene radi dalje prodaje.

Vrednovanje zaliha radi računovodstvenog evidentiranja može se, saglasno međunarodnom računovodstvenom standardu (MRS) 2, vršiti po³⁶:

- principu istorijskog troška odnosno, istorijske vrednosti kao troškova nastalih prilikom njihovog pribavljanja i
- principu "fer vrednosti" umanjenoj za procenjene troškove prodaje i procenjene troškove završetka proizvodnje.

"Fer vrednost" predstavlja onaj iznos za koji bi se neko sredstvo moglo razmeniti ili obaveza izmiriti, između dobro obaveštenih i za razmenu zainteresovanih strana od kojih svaka deluje u svom najboljem interesu.

MRS 2 – Zalihe je računovodstveni standard koji se zajedno sa MRS 36 – Obezvređenje imovine primenjuje na zalihe. S obzirom da finansijski analitičar ne može imati potpuni uvid u vrednosti po kojima se zalihe vode u bilansu stanja (strukturu nabavne vrednosti ili cene koštanja), onda se analiza svodi na proučavanje drugog problema, odnosno koju metodu vrednovanja utrošenih zaliha ili prodatih zaliha primenjuje kompanija, da li je menjala metodu i ako jeste da li za to postoje konkretni i objektivni razlozi i prikaz promena metoda u napomenama uz finansijske izveštaje. Ovde ćemo se na kratko osvrnuti na metode vrednovanja troškova materijala ili utvrđivanje nabavne vrednosti prodate robe. S obzirom da se kod obračuna troškova načelno može izabrati bilo koja cena po kojoj se materijal vodi na zaliham a MRS propisane su metode koje je razumno primeniti u određenim uslovima. MRS 2 – Zalihe, par. 19-24 propisuje sledeće metode:

- a) Metoda specifične identifikacije,
- b) Metoda prva ulazna cena jednaka je prvoj izlaznoj ceni –FIFO(first in,first out),

³⁶ Malinić D.Slobodan, *Osnove računovodstva*, FTB "Janičije i Danica Karić", Beograd, 2007., str.151

- c) Metoda poslednja ulazna cena jednaka je prvoj izlaznoj ceni – LIFO (last in, first out)³⁷ i
- d) Metoda ponderisanog prosečnog troška (weigheted avarege cost method).

S obzirom da MRS 2 predviđa primenu samo jedne od metoda, menadžment preduzeća je zadužen da donose računovodstvene politike o primeni određene metode koja će odgovarati načinu i uslovima trošenja materijala u konkretnom preduzeću. Odabrani metod obračuna troškova materijala (ili nabavne vrednosti prodane robe u trgovinskim firmama) mora se konzistentno primenjivati duži vremenski period radi uporedivosti periodičnih rezultata preduzeća. Promena metoda obračuna troškova materijala mora se obrazložiti uz kvantitativno obuhvatanje efekata te promene u napomenama uz finansijske izveštaje preduzeća. Naravno, promena metoda obračuna troškova materijala predmet je nezavisne verifikacije eksternog revizora i naći će se u okviru informacija koje sadrži revizorski izveštaj. Većina kompanija u tržišno razvijenim zemljama sveta koristi FIFO metodu za obračun troškova zaliha materijala, kao i obračun troškova ostalih zaliha³⁸.

U prethodno navedenom primeru preduzeća Metalac A.D.Gornji Milanovac, vidimo da su zalihe evidentirane po planskim nabavnim cenama. Na kraju obračunskog perioda vrši se svođenje planskih na stvarne cene, alokacijom prosečnih odstupanja između troškova realizovanih proizvoda i zaliha na stanju. Zalihe robe se evidentiraju po prosečnim cenama izračunatim od nabavnih. Iz izveštaja za prethodne godine vidi se da je ova metoda konzistentno upotrebljavana.

Kod preduzeća A.D.Alfa-Plam Vranje zalihe se evidentiraju po planskim cenama. Ova metoda se koristi dugi niz godina.

³⁷ Od 1.januara 2005.g. primena LIFO metode za preduzeća koja izveštavaju u skladu sa MRS/MSFI osnovom se ukida.

³⁸ Knežević Goranka, *Analiza finansijskih izveštaja*, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2012., str.72

3.5. ANALIZA RAČUNOVODSTVENIH POLITIKA PRIZNAVANJE I VREDNOVANJA OBAVEZA, REZERVISANJA I SOPSTVENOG KAPITALA KOMPANIJE

3.5.1. ANALIZA OBAVEZA I REZERVISANJA

Analiza finansijskih izveštaja mora da obuhvati i analizu računovodstvenih politika koje se odnose na rezervisanja, odnosno dugoročne obaveze po tom osnovu.

Rezervisanja (*Contingent Liabilities*) su obeveze koje zavise od razvoja nekog po pravilu nepovoljnog događaja za privredno društvo (kvar na robi i njena popravka, obnavljanje nekog prirodnog bogatstva i sl.)³⁹. Podmirivanje ove obaveze zahteva odliv resursa privrednog društva koje sadrže ekonomske koristi. Rezervisanje ima najmanje dva značenja:

- a) Obaveza neizvesnog roka dospeća ili iznosa i
- b) rezervisanje je postupak priznavanja i vrednovanja rezervisanja kao obaveza u bilansu stanja.

Da bi neka obaveza bila priznata kao rezervisanje, mora postojati izvesnost da će neki događaj nastati u budućnosti i da će po tom osnovu doći do odliva sredstava. Pouzdanom procenom može se utvrditi iznos buduće obaveze privrednog društva, tako da je sastavni deo posla računovođe da obavi procenjivanje iznosa rezervisanja. Rezervisanje se može izvršiti za:

- davanje garancija kupcima robe,

³⁹ Knežević G., Stanišić M., Mizdraković V., *Analiza finansijskih izveštaja*, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2013., str 115

- davanje jemstva drugom privrednom društvu za izmirivanje njegovih obaveza,
- ekološko zagađenje okoline u slučaju kada postoji zakonska obaveza uklanjanja zagađenja,
- rezervisanje za efekte sudskog spora ako je izvesno da će biti izgubljen itd.

Finansijski analitičari imaju sledeće informacije na raspolaganju kada je reč o rezervisanjima: napomene, diskusije uprave, pismo akcionarima. Kada je reč o analizi, koriste se sledeće metode:

- ◆ utvrđuje se tačnost izvršenih procenjivanja rezervisanja od strane uprave,
- ◆ analiziraju se napomene i utvrđuje postojeći rizik od nekog događaja za koji je izvršeno rezervisanje,
- ◆ utvrđuje se iznos pristrasnosti iznosa rezervisanja i
- ◆ vodi se računa o strategiji enormno visokih rezervisanja (*Big Bath*).

Drugi problem vezan za računovodstvene politike priznavanja i vrednovanja obaveza odnosi se na čvrsto preuzete obaveze ili Firm Commitment. Ovde je reč o takvim obavezama koje će potencijalno nastati ako privredno društvo prekrši neku od restriktivnih klauzula, kao što je već objašnjeno u definisanim ugovorima sa poslovnim partnerima (ovde je najčešće reč o bankama).

Potencijalne obaveze su još jedna značajna stavka u analizi obaveza. U duhu standarda MRS 37 Rezervisanja, potencijalne obaveze i potencijalna sredstva, potencijalne obaveze nisu obaveze privrednog subjekta. Privredni subjekat ne vrši prizivanje obih obaveza već samo obelodanjivanje.

3.5.2. SOPSTVENI KAPITAL

Sopstveni kapital akcionarskih društava je složena kategorija. Stalnu komponentu sopstvenog kapitala čini osnovni kapital. Promenljivu komponentu čine: emisiona premija- ažio, rezerve i neraspoređena dobit. Ovi promenljivi delovi se različitim odlukama o raspodeli dobiti mogu menjati. Zakonska obaveza o stalnosti osnovnog kapitala za akcionarsko društvo i njegovoj minimalnoj visini, uslovila je podelu računa sopstvenog kapitala na njegovu stalnu i promenljivu komponentu. Stalni kapital se ne može menjati bez dvotrećinske većine glasova na Skupštini akcionara. Osim toga Zakon insistira na održavanju, barem, minimalne visine sopstvenog kapitala. To znači da, ako kapital padne ispod zakonskog minimuma, daje se rok od jedne godine za usklađivanje kapitala, a posle toga, ako se usklađivanje ne obavi, proglašava se likvidacija društva. Posle donošenja odluke o isplati dividende, akcionar kome ona treba da bude isplaćena postaje poverilac društva za iznos pripadajuće dividende. Dividende se mogu plaćati u novcu i u akcijama ili drugim hartijama od vrednosti akcionarskog društva ili akcijama tog društva u drugim društvima, kao i u drugoj imovini. Ovi oblici plaćanja dividendi poznati su i u svetskoj praksi i dele se na: dividende u gotovini (Cash Dividends), dividende u stvarima (Property Dividends) i dividende u sopstvenim akcijama (Stock Dividendes). Najveći broj kompanija plaća gotovinske dividende. Naravno, neke kompanije kao Microsoft poznate su po tome što ne plaćaju dividende ni u jednom od tri oblika. Ova kompanije ceo dobitak ulaže u razvoj privrednog društva, a akcionare stimuliše i zadržava kroz porast cene akcija (kapitalni dobici). Plaćanje dividende u sopstvenim akcijama ili kroz otuđivanje imovine društva ne smatra se pozitivnim signalom, već takvu pojavu akcionari tumače kao problematičnu i menadžeri retko pribegavaju plaćanju dividende u naturi ili kroz akcije sopstvene kompanije. Zakon o privrednim društvima Republike Srbije insistira na ograničavanjima u vezi raspodele dobitka ostvarenog u tekućoj poslovnoj godini.

4. REVIZIJA I NJENA ULOGA U UTVRĐIVANJU ISPRAVNOSTI PRIMENE RAČUNOVODSTVENIH POLITIKA

Proces obrazovanja iz oblasti revizije počinje razumevanjem pojma revizije odnosno šta zapravo znači revizija. Revizija je sistematičan proces objektivnog dobijanja i procene dokaza vezanih za izjave uprave preduzeća o ekonomskim aktivnostima i događajima, kako bi se odredio stepen saglasnosti između tih tvrdnji i ustanovljenih kriterijuma, a dobijeni rezultati preneli zainteresovanim korisnicima⁴⁰.

Revizija podrazumeva sistematičan pristup. Revizor postupa u skladu sa unapred pripremljenim dokumentovanim planom. U postupku revizije revizori analiziraju računovodstvene evidencije koristeći čitav niz različitih opšteprihvaćenih tehnika. Revizija mora da bude planirana i pripremljena na takav način da oni, koji vrše reviziju, mogu u potpunosti da ispituju i analiziraju važne dokaze. Revizija se sprovodi objektivno. Revizija je nezavisno, objektivno i stručno ispitivanje i procena dokaza. Revizori su poštjeni i ne dozvoljavaju da predrasude ili pristrasnost prevladaju njihovu objektivnost. Oni uvek zadržavaju nepristrasan stav. Revizor procenjuje pouzdanost i dovoljnost podataka sadržanih u računovodstvenim evidencijama – poslovnim knjigama preduzeća s pratećom dokumentacijom i drugim izvorima podataka⁴¹. Revizorska profesija ne može da garantuje da su finansijski izveštaji po svim materijalno bitnim aspektima 100% u skladu sa utvrđenim okvirom finansijskog izveštavanja. Upravo iz tih razloga revizori vrše procenu materijalnosti greške i revizijskog rizika, u nameri da smanje obim ispitivanja u svakom konkretnom slučaju do nivoa koji im obezbeđuje da steknu razumno uverenje o ispitivanim finansijskim izveštajima i da na drugoj strani sprovedu reviziju uz razumne troškove. Neuvažavanje ili nedovoljno uvažavanje

⁴⁰ Američki savez računovođa

⁴¹ Savez računovođa i revizora, Banja Luka 2002., str.10

materijalnosti i rizika može bitno uticati na odgovornost revizora za pogrešno izraženo mišljenje o revidiranim finansijskim izveštajima⁴².

4.1. MODEL POSTUPKA REVIZIJE

U savremenim uslovima međunarodnog poslovanja, profesionalni revizor ne vrši samo reviziju finansijskih izveštaja, već direktno ili indirektno, i reviziju interne kontrole, usklađenosti sa politikama, saglasnost sa zakonom, pravilima i propisima, kao i pravilima ponašanja. Međutim, bez obzira šta je osnovni cilj revizije, odnosno šta je osnovno što revizor treba da dokaže, postupak revizije se vrši po strogo definisanoj metodologiji, kako bi revizor mogao da prikupi dovoljno relevantnih dokaza. Revizija se izvodi kroz četiri faze, od kojih svaka ima svoj cilj i svoje postupke⁴³:

- 1) Prihvatanje klijenta,
- 2) planiranje,
- 3) ispitivanje i dokazi,
- 4) procena i mišljenje.

4.2. REVIZIJA PROIZVODNJE I ZALIHA

Revizija proizvodnje i zaliha je najteži deo revizije koji zahteva veliko stručno teorijsko i praktično znanje i iskustvo od revizora. Razlog za to je što je obračun proizvodnje u svakom preduzeću specifičan, jer je uslovljen nizom posebnosti kao što su:

- Veličina preduzeća,
- delatnost preduzeća,
- proizvodni program,

⁴² Jovković Biljana, *Časopis Računovodstvo* 9-10/2009.

⁴³ Beke-Trivunac Jozefina, *Revizija i kontrola*, FTB "Janićije i Danica Karić", Beograd, 2011., str. 20

- interni kontni plan obračuna proizvodnje,
- struktura i tok poslovne dokumentacije,
- metode obračuna troškova,
- metode kalkulacije itd.

Iz tih razloga u najkraćem će biti prikazani osnovni elementi uobičajenih rešenja za organizaciju obračuna proizvodnje.

♣ Osnove organizacije obračuna proizvodnje⁴⁴

Profitni centri – Prema MRS 14 računovodstvo se organizuje za iskazivanje finansijskih rezultata po profitnim centrima (segmentima preduzeća) u:

- preduzećima čijim se hartijama od vrednosti javno trguje, odnosno u preduzećima čije se hartije od vrednosti kotiraju na berzama efekata, i
- preduzećima čiji je nivo prihoda, dobitka, imovine ili zapošljavanja značajan za zemlju u kojoj posluje.

MRS 14 definiše profitni centar kao segment (deo) preduzeća za koji se može:

- utvrditi prihod koji je nastao prodajom učinaka (poluproizvoda, proizvoda ili usluge) eksternim kupcima (tj. kupcima van preduzeća) i prihod koji je nastao internom isporukom učinaka drugim profitnim centrima (segmentima) u okviru preduzeća i
- utvrditi rashod koji je nastao po osnovu troškova prodatog učinka kupcima, odnosno isporučenog učinka drugim profitnim centrima u okviru preduzeća.

Za sprovođenje kompetentnog obračuna po profitnim centrima neophodno je obezbediti razdvajanje tokova vrednosti ka eksternim i internim kupcima. Tržišna cena je neminovna i za valorizaciju internih učinaka. Sem prihoda po osnovu realizacije učinaka profitnim centrima se mogu u fazi utvrđivanja rezultata dodeliti i finansijske i vanredne

⁴⁴ Stanišić Milovan, *Metodologija revizije*, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2009., str. 138

stavke uspeha ali samo u uslovima kada se to može nedvosmisleno utvrditi i verifikovati. MRS 14 daje dva kriterijuma za identifikaciju profitnog centra u sastavu preduzeća⁴⁵:

- identifikacija profitnih centara po kriterijumu proizvodne delatnosti,i
- identifikacija profitnih centara po geografskom kriterijumu.

Cilj utvrđivanja i iskazivanja rezultata po profitnim centrima je:

- da uprava firme (menadžment) dođe do saznanja o efikasnosti poslovanja svakog profitnog centra,
- da uprava firme (menadžment) dođe do saznanja o rentabilnosti odnosno profitabilnosti pojedinih delatnosti po geografskom kriterijumu u finkciji vođenja politike razvoja,
- da uprava firme (menadžment) dođe do saznanja o efikasnosti poslovanja svakog profitnog centra da bi vodila politiku raspodele i nagrađivanja rukovodilaca profitnih centara u skladu sa dostignutim rezultatima poslovanja.

Troškovni centri su organizacioni delovi preduzeća za koja računovodstvo može obuhvatiti na kompetentan način troškove i saglasno tome utvrditi odgovornost za nastale troškove. Kada su u pitanju troškovi moguće je u datom kontekstu sve troškove podeliti u dve grupe:

- standardni (normirani) troškovi – troškovi koji mogu da se normiraju (material izrade, plate izrade u proizvodnim troškovnim mestima, ambalaža i slično)
- diskrecioni troškovi – troškovi koji se ne mogu normirati ali se mogu planirati i podležu postupku budžetiranja.

U setu poslovne dokumentacije koja služi za obuhvat i obračun proizvodnje i njenih efekata trebalo bi koristiti sledeća dokumenta:

- ♦ Narudžbenica za proizvodnju,
- ♦ Radni nalog (individualni),
- ♦ Radni nalog (zbirni),
- ♦ Radni nalog (korektivni),

⁴⁵ Stanišić Milovan, *Metodologija revizije*, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2009., str.138

- ◆ Izveštaj o izvršenju radnog naloga,
- ◆ Izveštaj o obračunu amortizacije,
- ◆ Izveštaj o promenama na zalihama materijala,
- ◆ Izveštaj o odstupanjima u cenama za nabavljeni materijal,
- ◆ Izveštaj o dovršetku i o prodaji gotovih proizvoda,
- ◆ Izveštaj o obračunatim i isplaćenim zaradama i drugim naknadama,
- ◆ Izveštaj o realizovanim prihodima i rashodima i utvrđenom rezultatu.

Preduzeće može da bira koncept rezultata. Može da se opredeli za klasičan pristup koji je vladao u prvoj polovini XX veka ili da izabere obračun rezultata na bazi varijabilnih troškova koji dominira zadnjih decenija. I u jednom i u drugom slučaju moraju se evidentirati svi prihodi i rashodi. Osnovna razlika između klasičnog i marginalnog obračuna je u načinu prezentacije odgovarajućih podatak menadžmentu. Opređenjem za koncept marginalnog obračuna preduzeće se opredeljuje za savremen koncept rezultata. Ako se pođe od toga da se učinci vrednuju na bazi direktnih troškova onda vrednost dovršene i nedovršene proizvodnje može da se razlikuje u odgovarajućem koeficijentu kontribucionog rezultata. Kod nedovršenih učinaka znaju se izvesno samo direktni troškovi. Na bazi toga vrednost nedovršenih učinaka jednaka je:

Troškovi materijala + izrade	Troškovi pogonske energije	Troškovi plata + izrade	Troškovi + pakovanja	Ostali direktni troškovi	Vrednost = nedovršenih učinaka (proizvodnje)
------------------------------	----------------------------	-------------------------	----------------------	--------------------------	--

Izvor: Stanišić Milovan, *Metodologija revizije*, str. 143

Za razliku od toga vrednost dovršenih učinaka se određuje na bazi direktnih troškova nastalih u vezi sa proizvodnjom datih učinaka i faktora kontribucione marže iz koje treba da se obezbedi pokriće fiksnih troškova (troškova perioda). Sledeći to, postavka za utvrđivanje vrednosti dovršenih učinaka je:

Troškovi materijala + izrade	Troškovi + pogonske energije	Troškovi + plata izrade	Troškovi + pakovanja	Ostali + direktni troškovi	Direktni = troškovi dovršenih učinaka (gotovih proizvoda)	Faktor * kontribucione marže	Prodajna = vrednost (cena) dovršenih učinaka (gotovih proizvoda)
------------------------------	------------------------------	-------------------------	----------------------	----------------------------	---	------------------------------	--

Izvor: Stanišić Milovan, *Metodologija revizije*, str. 143

Obračun poslovnog finansijskog rezultata obavljao bi se u datim teorijskim okolnostima na sledeći način:

Prihodi od prodaje
-
Direktni (varijabilni troškovi)
=
Marginalni rezultat

Fiksni troškovi = Poslovni finansijski rezultat

Izvor: Stanišić Milovan, *Metodologija revizije*, str. 144

Ovaj koncept može biti višeslojan tako da se može primenjivati za više perspektiva posmatranja (proizvodi, profitni centri, fabrika, preduzeće itd.). Kada se dodaju finansijske i vanredne stavke uspeha dolazi se do oblika koji je propisan zakonom prihodima se suprotstavljaju rashodi po osnovu direktnih troškova proizvedenih i prodatih dovršenih proizvoda i učinaka i rashodi perioda koji nemaju veze sa obimom poslovne aktivnosti. U periodima kada je obim prodaje viši od obima proizvodnje ovaj koncept unosi optimizam u poslovanje. U slučaju smanjenja prodaje u odnosu na proizvodnju ovaj koncept može upozoravati na moguće reperkusije ukoliko trend potraje duže vreme⁴⁶.

⁴⁶ Stanišić Milovan, *Metodologija revizije*, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2009., str. 144

5. POJAM, SADRŽINA I SHVATANJE BILANSA

Reč bilans vodi poreklo iz spoja latinskih reči *bilanx libra* (vaga sa dva tasa)⁴⁷, dok je upotreba reči u području knjigovodstva i bilansa neposredno povezana sa italijanskom rečju *bilancio* (bilans)⁴⁸, što je svakako pouzdan trag njegovog nastajanja. Otkrivanje porekla reči ukazuje istovremeno na njegovo formalno obeležje, koje se izražava u sledećem:

- a) bilans ima uvek dve strane, što ga karakteriše kao dvostrani pregled;
- b) obe strane bilansa su formalno, tj. računski jednake veličine, što označava ravnotežu obeju strana.

Bilans kao dvostrani pregled međusobno izravnatih veličina, može da se prikaže u formi konta, kao međusobno sučeljavanje dveju strana, ili u štafetnoj formi, u kojoj su veličine dveju strana poređane jedna ispod druge⁴⁹.

Suština bilansa, tj. njegova materijalna sadržina ne može da se izvede iz smisla reči. Osim toga, sa izrazom bilans povezano je obilje pojmova, koji se ispoljavaju u različitom tumačenju i značenju, manje ili više precizno. Sama reč bilans upotrebljava se čas u širem, čas u veoma uskom značenju. U opštoj upotrebi reči, reč bilans je povezana sa različitim predstavama. Ona se izvlači iz života ili profesionalne aktivnosti jednog čoveka, iz vremena vladavine jednog državnika ili jedne partije. Govori se o bilansu jedne parlamentarne sednice, jedne priredbe ili o jednom četvorogodišnjem planu, o aktivnoj i pasivnoj strani jednog zanimanja ili karaktera jednog čoveka. Pri tome se pod pojmom bilans podrazumeva jedna vrsta polaganja računa u smislu sučeljavanja pozitivnih i negativnih rezultata, prednosti i nedostataka, uspeha i neuspeha, dobrih i loših osobina. Pozitivne, povoljne i dobre označavaju se kao aktiva; negativne, nepovoljne i loše kao pasiva⁵⁰.

⁴⁷ Latinski adekvativ *bilanx* predstavlja spoj reči *bis* (dvostruki, dupli) i *tanx* (tas, šolja); reč *libra* znači vaga (ravnoteža).

⁴⁸ *Bilancio* = bilans, *bilancio* = vaga. *Fare il bilancio* = praviti bilans (bilansirati).

⁴⁹ Ranković M. Jovan, *Teorija bilansa*, Ekonomski fakultet, Beograd, 2010., str. 21

⁵⁰ Blumer, Karl: *Die kautmanische bilanz*, Verlag des Schweizerischen Verbandes, 9 Auflage, Zurich 1986., str. 13

Budući da su aktiva i pasiva uvek u ravnoteži, imovina u aktivi i izvori sredstava (kapital) u pasivi predstavljaju dve različite forme izražavanja celine svih poslovnih vrednosti tj. celinu preduzeća⁵¹. Pošto se preduzeće osniva sa konkretnim poslovnim ciljem, pokretanje posla pretpostavlja ulaganje novčanih sredstava u kupovinu i izgradnju zemljišta, zgrada, postrojenja, alata, patenata, materijala, plaćanje usluga i sl. Deo pomenutog ulaganja odnosi se na poslovne vrednosti, koje su nabavljene sa ciljem da služe preduzeću u poslovne svrhe, da budu upotrebljavane duži niz godina; deo pak ulaganja odnosi se na dobra, koja će biti prodana na tržištu bez ikakve prerade (trgovačka roba) ili posle odgovarajuće prerade kroz proizvodni proces (proizvodnja gotovih proizvoda). Bilans koji bi bio sastavljen posle izvršenog ulaganja u pomenute svrhe imao bi u aktivi postrojenjsku i obrtnu imovinu, a u pasivi sopstveni kapital. Nastavljanjem poslovanja u preduzeću se vrši dalja promena oblika imovine: nabavljeni materijal, usluge i ostali troškovi preinačuju se u poluproizvode i u gotove proizvode koji se prodaju na kredit ili za gotovo. U slučaju prodaje na kredit umesto gotovine u bilansu će se pojaviti prava na primanja (naplatu) gotovine u ugovorenom roku (potraživanja). Ali u poslovnom životu preduzeća, ne retko i u momentu osnivanja, javlja se potreba za sredstvima preko iznosa sopstvenog kapitala⁵².

Računovodstvena literatura sadrži brojne pokušaje definisanja pojma bilansa, od kojih neki računaju na opšte priznanje. Novije statičko shvatanje bilansa, stimulirano razvojem korporativnog oblika preduzeća, prema kome prikazivanje "finansijske konstitucije i situacije" predstavlja glavnu funkciju bilansa, razvija pojam i sadržinu bilansa kao računa raspolaganja kapitalom. Pasivna strana pokazuje izvore kapitala, aktivna strana pokazuje upotrebu kapitala. Drugim rečima, desna strana bilansa, izražava personalno-pravne momente, ona pokazuje koja prava i koje vrste kapitala su stavljene preduzeću na raspolaganje od strane vlasnika. Leva strana sadrži, nasuprot tome, pregled investicija, ulaganja. Težište je ovde na pasivnoj strani bilansa, koja pokazuje visinu i sastav kapitala⁵³.

⁵¹ Wohe, dr. Gunter: *Bilanzierung und Bilanzpolitik*, 4 Auflage, Verlag Vahlen, Munchen, 1976., str. 29

⁵² Ranković M. Jovan, *Teorija bilansa*, Ekonomski fakultet, Beograd, 2010., str. 24

⁵³ Heinen Edmund : *Handelsbilanzen*, 3. Auflage, Gabler Verlag, Wiesbaden 1962. Str. 12

5.1. VRSTE BILANSA

Razmatranje pojma i sadržine bilansa ukazalo je na postojanje tesne povezanosti između sadržine i zadatka bilansa. Pošto se bilansu ne može pripisati jedan opšti i vrhovni cilj, nego obilje ciljeva može da bude razlog njegovog sastavljanja, čije zadovoljenje pretpostavlja primenu različitih formalnih i materijalnih pravila bilansiranja. Ovo i pored toga, kako kaže Heinen (Hajnen)⁵⁴, svako konkretno postavljanje cilja stoji uvek u jednoj kombinaciji sa postavljanjem opšte svrhe (upoznavanje uspeha i strukture kapitala i imovine).

Sve vrste bilansa čiji se nazivi nalaze u opticaju mogu da budu grupisani prema različitim gledištima, koja u osnovi odražavaju svrhe ili povode bilansiranja. Međutim, u literaturi i praksi ne postoji jedinstveni način sistematizacije brojnih vrsta bilansa. Najčešće korišćeni kriterijumi, prema kojima se različite vrste bilansa svrstavaju u zajedničke grupe su sledeći⁵⁵:

- a) redovnosti sastavljanja,
- b) povezanost sa knjigovodstvom,
- c) globalna svrha iskazivanja,
- d) merodavnost pravnih normi,
- e) područje informisanja,
- f) dužina bilansnog perioda,
- g) vremenski period koji pokrivaju,
- h) tehnika sastavljanja,
- i) karakter bilansnih veličina – stanje ili tok,
- j) broj uključenih preduzeća u bilans i forme sažimanja,
- k) pripadnost privrednoj grani,
- l) ekonomsko-teorijsko objašnjavanje bilansa.

⁵⁴ Heinen Edmund : *Handelsbilanzen*, 11. Verbesserte Auflage, Gabler Verlag, Wiesbaden, 1985., str.19

⁵⁵ Ranković M.Jovan, *Teorija bilansa*, Ekonomski fakultet, Beograd, 2010., str. 39

Bilansi prema redovnosti sastavljanja se sastavljaju redovno tj. unapred određenim i na duži rok ponavljanim intervalima ili povremeno, u naročitim prilikama, razlikujemo:

- 1) redovne i
- 2) specijalne bilanse (koje ćemo detaljnije objasniti u nastavku rada).

Bilansi prema njihovoj vezi sa knjigovodstvom se najčešće pojavljuju u preduzeću, stoje u sistematskoj vezi sa knjigovodstvom, proizilaze iz njega kao proizvod zaključaka konta, za razliku od drugih vrsta bilansa preduzeća koji su više ili manje nezavisni od tekućeg knjigovodstva. To su:

- 1) bilans stanja,
- 2) račun dobitka i gubitka (bilans uspeha), kao delovi redovnog godišnjeg ili periodičnog zaključka.

Bilansi prema globalnoj svrsi iskazivanja se smatraju dominantnim ciljem knjigovodstva i godišnjeg zaključka koji se izvode iz knjigovodstva, razlikuju se:

- 1) imovinski (status) bilans,
- 2) bilans utvrđivanja rezultata.

Bilansi prema merodavnosti pravnih normi se sastavljaju prema posebnim propisima trgovačkog prava ili poreskog prava, razlikuju se:

- 1) trgovački (poslovni),
- 2) poreski bilansi.

Kod bilansa prema području informisanja se radi o redovnim godišnjim zaključcima koji se međusobno razlikuju prema obimu informacija koje pružaju i mogu se podeliti na:

- 1) interni i
- 2) eksterni bilansi.

Bilansi prema dužini bilansnog perioda razlikuju se bilansi:

- 1) otvaranja,
- 2) totalni i godišnji,

3) kratkoročni međubilansi.

Bilansi prema vremenu koje pokrivaju, odnosno u zavisnosti od perioda koji pokrivaju razlikuju se:

- 1) projektovani ili planski,
- 2) stvarni bilansi (istbilanzen).

Bilansi prema tehnici sastavljanja: Iskazna moć godišnjeg zaključka odnosno njegovih sastavnih delova – bilansa stanja i računa dobitka i gubitka - uslovljena je stepenom raščlanjavanja i načinom (tehnikom) prikazivanja bilansnih pozicija. Prema načinu prikazivanja razlikuju se:

- 1) bruto,
- 2) neto bilans.

Bilansi se međusobno mogu razlikovati i prema tome da li imaju karakter stanja ili toka (kretanja). Bilans stanja koji se sastavlja da prikaže visinu i strukturu kapitala i ulaganje kapitala u različite oblike (ralne i nominalne) imovine u određenom trenutku ima karakter stanja (Zeitpunktbilanz). Nasuprot tome, karakter bilansa kretanja imaju oni koji se sastavljaju da prikažu kretanje poslovnih vrednosti u određenom vremenskom razdoblju (Zeitraumbilanz).

Prema broju uključenih preduzeća u bilans razlikujemo:

- 1) zbirni (dva ili više pravno i ekonomski samostalna preduzeća koja su povezana nekim konkretnim zajedničkim interesom u okviru profesionalnog udruženja),
- 2) zajednički (predstavlja višu formu zbirnog bilansa),
- 3) konsolidovani bilansi (sastavlja ga vrhovna uprava koncerna, uključujući pojedinačne bilanse pravno samostalnih preduzeća koja udružena u koncern predstavlja ekonomsko jedinstvo).

Prema granskoj pripadnosti preduzeća razlikuju se sledeći bilansi:

- 1) rudarskih,

- 2) industrijskih,
- 3) trgovačkih i saobraćajnih preduzeća,
- 4) bankarskih organizacija i
- 5) osiguravajućih zavoda.

Prema ekonomsko – teorijskom objašnjenju bilansi predstavlja pokušaj računovodstvene nauke da se bilans kao "objekat iskustva", nejedinstveno tumačen u praksi zbog različitih interesa (zahteva) kojima treba da udovolji, suštinski prouči i da postavi jedinstveni princip, koji može bez osporavanja da objasni bilans u svim njegovim delovima⁵⁶.

6.SPECIJALNI BILANSI

Specijalni bilansi su bilansi koje se sastavljaju povodom posebnih događaja u životu preduzeća. Događaji koji nameću potrebu za sastavljanjem specijalnih bilansa:

1. Osnivanje preduzeća,
2. promena pravne forme,
3. fuzija,
4. sanacija,
5. razdvajanje,
6. prinudno poravnanje,
7. stečaj,
8. likvidacija i drugo.

Cilj izveštavanja putem specijalnih bilansa jeste da se putem specijalnih bilansa obezbeđuje informisanje o toku događaja koji je povod sastavljanja bilansa, na primer o stečaju, kontrola i nadzor nad tokom događaja i stvara osnovu za odlučivanje⁵⁷.

⁵⁶ Hax Karl: *Bilanztheorien*, in Handwörterbuch des Rechnungswesens, Herausgegeben von Dr. Dres. h.c.Erich Kosiol, C.E. Poeschel Verlag, Stuttgart 1978.,str. 238

⁵⁷ Škarić-Jovanović Kata, *Finansijsko računovodstvo*, Ekonomski fakultet, Beograd, 2011., str.166

Ovi bilansi se nazivaju specijalnim zato što:

- se sastavljaju za posebne prilike,
- imaju ciljeve koji su različiti od ciljeva redovnih bilansa,
- različiti ciljevi ih uslovljavaju:
 - različitu formu bilansa i
 - primenu različitih pravila procenjivanja.

Podela specijalnih bilansa:

1. prema obaveznosti:
 - obavezni prema zakonskim propisima (bilans otvaranja, bilans stečaja, bilans likvidacije, bilans fuzije, bilans pravne forme),
 - dobrovoljni (bilans sanacije, bilans poravnanja, likvidentni bilans).
2. prema vezama sa knjigovodstvom:
 - specijalne bilanse sa karakterom uspeha (nastaju sistematskim zaključivanjem knjiga što vodi očuvanju formalnog kontinuiteta) i
 - na status bilanse (prekid formalnog bilansnog kontinuiteta, sastavljaju se na osnovu inventara).

Naročite prilike u kojima nastaju i specijalne svrhe koje treba da ispune čine da se ovi bilansi znatno razlikuju po formi i sadržini od redovnih bilansa. Ima ih veći broj od kojih treba spomenuti sledeće⁵⁸:

- 1) bilans osnivanja,
- 2) bilans pravne forme,
- 3) bilans likvidacije,
- 4) bilans poravnanja,
- 5) bilans sanacije,
- 6) bilans razdvajanja,
- 7) bilans fuzije,
- 8) likvidacioni bilans.

⁵⁸ Ranković M.Jovan, *Teorija bilansa*, Ekonomski fakultet, Beograd, 2010, str. 41

Upoznavanje i razumevanje specifičnosti specijalnih bilansa pretpostavlja poznavanje pravila bilansiranja redovnih bilansa. Načela koja su relativna za sastavljanje redovnih finansijskih izveštaja nisu u celini primenjivanja pri sastavljanju specijalnih bilansa, razlog su različiti ciljevi. Načela uvek moraju biti podređena ciljevima izveštavanja. Načela koja su merodavna za redovne i sve specijalne bilanse su:

1. Načelo jasnosti
2. Načelo potpunosti
3. Načelo istinitosti, odnosno odsustva samovolje.

Načela koja su merodavna za redovne i neke specijalne bilanse su:

1. Načelo opreznosti, na primer za bilans osnivanja,
2. Načelo stalnosti – ovo načelo zahteva nepromenjeno raščlanjavanje i procenjivanje u nizu sukcesivnih obračunskih perioda, a kod specijalnih bilansa se više puta specijalni bilans sastavlja samo ponekad, na primer u slučaju stečaja ili sanacije.

Pravila za procenjivanje koja se primenjuju za sastavljanje specijalnih bilansa su, da su ciljevi različiti i pravila procenjivanja u različitim bilansima su različiti a primenjuju se sledeće osnovice primenjivanja:

- ✓ istorijski trošak,
- ✓ sadašnja vrednost,
- ✓ prodajna vrednost,
- ✓ prinosna vrednost
- ✓ u aktivi:
 - za osnovna sredstva: redovno i vanredno otpisivanje,
 - za obrtna sredstva: istorijski trošak, odnosno niža vrednost.
- ✓ u pasivi:
 - rezervisanja: u visini razumne procene visine obaveze, odnosno gubitka,
 - obaveze: očekivane isplate.

6.1. BILANS OSNIVANJA

Po Zakonu o preduzećima, preduzeće se može osnivati ili kao društvo lica ili kao društvo kapitala⁵⁹. Društvo lica može da bude ili u obliku ortačkog društva ili u obliku komanditnog društva. Društvo kapitala može da bude ili u obliku akcionarskog društva ili u obliku društva sa ograničenom odgovornosti. U ortačkim preduzećima osnovni kapital čine udeli vlasnika (ortaka). U komanditnom preduzeću može da bude udeo komplementora ili komanditora ili njegove akcije. U preduzeću sa ograničenom odgovornosti osnovni kapital su udeli vlasnika a u akcionarskom preduzeću osnovni kapital je akcionarski kapital⁶⁰.

Pri osnivanju preduzeća osnivači preduzeća, koji su u principu i vlasnici preduzeća ulažu u preduzeće: gotovinu, stvari i prava. Zakonom o preduzeću za društva kapitala potpisan je najmanji iznos gotovine koji mora biti uložen pri osnivanju i to:

- ❖ Društva sa ograničenom odgovornosti najmanje 5.000 USD u dinarskoj protivvrednosti po kursu na dan uplate sa rokom uplate 50% do momenta upisa u sudski registar i 50% za dve godine od upisa u sudski registar.
- ❖ Akcionarska društva najmanje 10.000USD u dinarskoj protivvrednosti po kursu na dan uplate sa rokom uplate 50% do momenta upisa u sudski registar i 50% za dve godine od upisa u sudski registar.

Unete stvari i prava u novoosnovano preduzeće se zajedno procenjuju. Kod ortačkih preduzeća procena unetih stvari i prava vrše ortaci. Kod komanditnih društava unetih stvari i prava vrše komanditori, ako njihova vrednost ne prelazi 3.000USD, ako unete stvari i prava imaju veću vrednost, procenu njihove vrednosti vrši ovlašćeni procenjivač. Kod društva sa ograničenom odgovornosti i akcionarskih društava unete stvari i prava procenjuje isključivo ovlašćeni procenjivač.

⁵⁹ Zakon o privrednim društvima

⁶⁰ Grujić Ratibor, *Poslovno pravo*, FTB "Janićije i Danica Karić", Beograd, 2008., str.74

Hipotetički primer bilansa osnivanja akcionarskog društva prikazan je u sledećem primeru.

Bilans osnivanja na dan _____

Aktiva

Pasiva

Pozicija	bruto	ispravka vrednosti	neto	Pozicija	Iznos
A. NEUPLAĆENI UPISANI KAPITAL	25.000		25.000	A. KAPITAL (I+II)	302.000
B. STALNA IMOVINA (I+II)	302.000	100.000	202.000	I Osnovni kapital (1)	300.000
I Nematerijalna ulaganja (1)	2.000		2.000	1. Akcijski kapital	300.000
1. Osnivačka ulaganja	2.000		2.000	II Emisiona premija	2.000
II Osnovna sredstva (1+2)	300.000	100.000	200.000		
1. Zgrade	100.000	30.000	70.000		
2. Oprema	200.000	70.000	130.000		
C. OBRTNA IMOVINA (I+II)	75.000		75.000		
I Zalihe materijala	50.000		50.000		
II Gotovina	25.000		25.000		
D. AKTIVA (A+B+C)	402.000	100.000	302.000	B. PASIVA (A)	302.000

Izvor: Ranković M.J., *Teorija bilansa*, 2010.str.186

6.2. BILANS PRAVNE FORME

Promena pravne forme preduzeća je zapravo prelazak preduzeća iz jednog u drugi oblik. U principu svaki oblik preduzeća (ortačko društvo, komanditno društvo, društvo sa ograničenom odgovornošću i akcionarsko društvo) može preći u ma koji drugi oblik preduzeća pod uslovom da ispunjava uslove o osnivanju tog novog oblika (član 436 Zakona o preduzećima). Odluku o promeni oblika preduzeća donose najviši organ upravljanja preduzećem (na primer: skupština akcionara). Promena pravne forme može da bude dvojaka⁶¹:

- preduzeće se transformiše iz jednog u drugi oblik, vlasnici preduzeća (akcionari ili vlasnici udela i učešća) ostaju isti sa nepromenjenim učešćem u kapitalu i
- preduzeće se transformiše iz jednog u drugi oblik sa promenom vlasnika preduzeća, određeni vlasnici ostaju vlasnici i u transformisanom preduzeću ali

⁶¹ Ranković M.Jovan, *Specijalni bilansi*, Proinkon, Beograd, 1996., str. 188

drugi vlasnici se povlače iz transformisanog preduzeća ili se u transformisano preduzeće uključuju novi vlasnici.

Sačinjavanje zaključnog bilansa dosadašnjeg oblika preduzeća vrši se po istom postupku kao i kod sačinjavanja godišnjeg zaključnog bilansa. Primera radi, uzećemo da zaključni bilans dosadašnjeg oblika preduzeća izgleda ovako:

Bilans stanja dosadašnjeg oblika preduzeća na dan _____

AKTIVA		PASIVA	
A. STALNA IMOVINA (I+II+III)	770.000	A. KAPITAL (I+II+III)	770.000
I Nematerijalna ulaganja (1+2)	10.000	I Osnovni kapital	700.000
1. Ulaganje u probnu proizvodnju	1.000	II Rezerve	50.000
2. Koncesije, patent, licence	9.000	III Nerspoređeni dobitak	20.000
II Osnovna sredstva (1 do 4)	710.000	B. DUGOROČNA REZERVISANJA	30.000
1. Zemljište	50.000	C. OBAVEZE (1+2)	690.000
2. Građevinski objekti	250.000	1. Dugoročne obaveze	300.000
3. Oprema	400.000	2. Kratkoročne obaveze	390.000
4. Alat i inventar	10.000		
III Dugoročni finansijski plasmani (1+2)	50.000		
1. Učešće i kapitalu drugih	20.000		
2. Dugoročni krediti u zemlji	30.000		
B. OBRTNA IMOVINA (I+II)	720.000		
I Zalihe (1 do 3)	400.000		
1. Zalihe materijala	200.000		
2. Zalihe nezavršene proizvodnje	20.000		
3. Zalihe gotovih proizvoda	180.000		
II Kratkoročna potraživanja, plasmani i gotovina (1 do 3)	320.000		
1. Potraživanja po osnovu prodaje	250.000		
2. Kratkoročni finansijski plasmani	50.000		
3. Gotovina	20.000		
C AKTIVA (A+B)	1.490.000	D. PASIVA (A+B+C)	1.490.000

Izvor: Rodić J., *Poslovne finansije i procena vrednosti preduzeća*, str.372

Bilans uspeha dosadašnjeg oblika preduzeća u periodu od _____ do _____

RASHODI		PRIHODI	
A. UKUPNI RASHODI (1 do 3)	2.307.000	I UKUPAN PRIHOD (1 do 3)	2.350.000
1. Poslovni rashodi	2.100.000	1. Poslovni prihod	2.200.000
2. Finansijski rashodi	147.000	2. Finansijski prihod	100.000
3. Neposlovni i vanredni rashodi	60.000	3. Neposlovni i vanredni prihod	50.000
II BRUTO DOBITAK	43.000		
III POREZ NA REZULTAT	23.000		
IV NETO DOBITAK (II-III)	20.000		

Izvor: Rodić J., *Poslovne finansije i procena vrednosti preduzeća*, str.372

Procenu vrednosti preduzeća vrši ovlašćeni procenjivač pri čemu primenjuje tri metode: metodu knjigovodstvene vrednosti, metodu reprodukcione vrednosti, metodu prinosne vrednosti. Vrednost preduzeća je za pravovrednost neto aktive a procenjivač će primenom pomenutih metoda dobiti tri različite vrednosti neto aktive. Posle toga izvršiće

testiranje prihvatljivosti procenjenih vrednosti neto aktive i ona vrednost neto aktive koja odbacuje prihvatljivu stopu prinosa na procenjeni kapital biće od strane procenjivača proglašena za „objektivnu vrednost“ koja je podjednako prihvatljiva i za sadašnje i buduće vlasnike.⁶²

6.3. BILANS FUZIJE

Prema Zakonu o preduzećima (član 422) fuzija nastaje:

- ili prenosom imovine jednog ili više preduzeća na drugo preduzeće (preduzeće preuzimalac), u zamenu za obezbeđene akcije ili udela tog preduzeća vlasnicima preuzetih preduzeća. Dakle, do fuzije dolazi pripajanjem preuzetih preduzeća preduzeću preuzimaocu, pri čemu se preuzeta preduzeća kao pravno lice gasu (nestaju) a preduzeće preuzimalac i dalje egzistira kao pravno lice .
- ili nastajanjem novog preduzeća na koje prelazi imovina preduzeća koja se spajaju, uz zamenu za obezbeđenje akcija ili udela novog preduzeća vlasnicima spojenih preduzeća (spajanjem novim osnivanjem). Dakle, u ovom slučaju sva spojena preduzeća gube status pravnog lica a novoosnovano preduzeće spajanjem stiče status pravnog lica upisom u sudski registar.

Pripajanje ili spajanje preduzeća reguliše se ugovorom o pripajanju odnosno ugovorom o spajanju preduzeća (član 423 i 434 Zakona o preduzećima). Prema članu 424 Zakona o preduzećima preduzeća koja se pripajaju (uključujući i preduzeće preuzimaoca) odnosno preduzeća koja se spajaju procenjuje ovlašteni procenjivač, sa ciljem da se objektivno vrednuje svako preduzeće i time dovedu u isti položaj, jer se procenom aktiviraju latentne rezerve i eliminišu skriveni gubici u bilansima procenjivanih preduzeća. Ovlašteni procenjivač podnosi izveštaj o proceni vrednosti preduzeća i odnose zamene

⁶² Rodić Jovan, *Poslovne finansije i procena vrednosti preduzeća*, Ekonomika, Beograd, 1993, str. 371-438.

akcija ili udela postojećih preduzeća sa akcijama ili udelima preduzeća preuzimaoca odnosno novoosnovanog preduzeća spajanjem.

U svemu tome najdelikatnije je odrediti odnos zamene akcija ili udela. Taj problem se rešava uz pomoć bilansnog kursa, berzanskog kursa ili prinostnog kursa osnovnog kapitala⁶³.

Bilansni kurs. Bilansni kurs se utvrđuje na osnovu zaključnog bilansa sačinjenog prema važećim propisima o bilansiranju i računovodstvenim standardima za potrebe pripajanja odnosno spajanja. Bilansni kurs se izražava indeksom dobijenim iz odnosa neto aktive i osnovnog kapitala. Neto aktiva zapravo izražava ukupan sopstveni kapital (osnovni kapital, rezervni kapital i neraspoređeni dobitak) a utvrđuje se kao razlika između aktive umanjene za gubitak iskazan na strani aktive i obaveza, pri čemu se sa obavezama izjednačuju dogoročna rezervisanja i pasivna vremenska razgraničenja. Ilustracije radi pretpostavimo da se preduzeće A pripaja preduzeću B a njihovi bilansni podaci za utvrđivanje bilansnog kursa su:

	Preduzeće	
	A	B
1. Aktiva	1.000.000	2.000.000
2. Gubitak iskazan na strani aktive	0	0
3. Obaveze	400.000	900.000
4. Dugoročna rezervisanja	0	100.000
5. Pasivna vremenska razgraničenja	0	0
6. Neto aktiva (1 – 2 – 3 – 4 – 5)	600.000	1.000.000
7. Osnovni kapital	500.000	800.000
BILANSNI KURS (6/7x100)	120	125

Izvor: Ranković M. Jovan: *Specijalni bilansi*, str. 154

Bilansni kurs pokazuje da je vrednost sopstvenog kapitala (neto aktive) veća od osnovnog kapitala kod preduzeća A za 20% a kod preduzeća B za 25%. Ako se stavi u odnos bilansni kurs preduzeća A sa bilansnim kursom preduzeća B i taj odnos pomnoži sa 100 dobiće se odnos razmene koji u našem primeru iznosi:

	Preduzeće	
	A	B
Odnos razmene	96	100

⁶³ Ranković M. Jovan: *Specijalni bilansi*, Proinkom, Beograd, 1996, str. 152.

Berzanski kurs. Berzanski kurs se utvrđuje iz odnosa cene akcije po kojoj akcija menja vlasnika (tržišna vrednost akcije) i nominalne vrednosti akcije. Kad se zna berzanski kurs, čitava procedura utvrđivanja razmeni akcija i strukture kapitala u bilansu fuzije se ne razlikuje od napred izložene.

Prinosni kurs. Pridev prinosni ovde označava da se prinosni kurs utvrđuje iz odnosa prinosne vrednosti preduzeća, tačnije procenjene neto aktive jednom od prinosnih metoda i osnovnog kapitala, a prinosna vrednost preduzeća može da se proceni bilo putem kapitalizacije stabilizovanog dobitka, bilo diskontovanjem na sadašnju vrednost projektovanog čistog novčanog toka i rezidualne vrednosti.⁶⁴ Po našem uverenju najjednostavnije je prinosni kurs utvrditi iz odnosa procenjene neto aktive i osnovnog kapitala po obrascu:

$$\text{Prinosni kurs} = \frac{\text{Procenjena neto aktiva}}{\text{Osnovni kapital}} \times 100$$

Ilustracije radi, pretpostavimo da je procenjena vrednost neto aktive preduzeća iz našeg primera: preduzeća A 660.000 i preduzeća B 1.200.000 a budući da je osnovni kapital preduzeća A 500.000 a preduzeća B 800.000, to je prinosni kurs:

$$\text{Preduzeće A} = \frac{660.000}{500.000} \times 100 = 132$$

$$\text{Preduzeće B} = \frac{1.200.000}{800.000} \times 100 = 150$$

Dakle, procenjena vrednost neto aktive veća je od osnovnog kapitala preduzeća A za 32% a kod preduzeća B za 50%.

⁶⁴ Rodić Jovan: *Poslovne finansije i procena vrednosti preduzeća*, Ekonomika, Beograd, 1993, str. 399.

Prosečni kurs. Ako se vlasnici preduzeća koje se pripaja i vlasnici preduzeća kome se pripaja, odnosno ako se vlasnici preduzeća koja se spajaju u novo preduzeće ne mogu nagoditi, da li će se odnos razmene utvrditi na bazi bilansnog kursa ili na bazi prinosnog kursa, moguće je da se kompromis nađe na bazi prosečnog kursa, a prosečni kurs je ustvari aritmetički prosek bilansnog kursa i prinosnog kursa. U našem primeru, prosečni kurs je:

	Preduzeće	
	A	B
Bilansni kurs	120	125
Prinosni kurs	132	150
Prosečni kurs	$126 = \left(\frac{120+132}{2}\right)$	$137,5 = \left(\frac{125+150}{2}\right)$
Odnos razmene	0,916366	1
odnosno	92	100

Izvor: Ranković M.Jovan: *Specijalni bilansi*, str.157

Dakle, vlasnici preduzeća A za 100 svojih akcija dobijaju 92 akcije preduzeća B. Budući da vlasnici preduzeća A imaju 500 akcija po 1.000 dinara, sada će imati 460 akcija preduzeća B od po 1.00 dinara. Razlika između osnovnog kapitala preduzeća A od 500.000 i osnovnog kapitala koji se priznaje tim vlasnicima kapitala u preduzeću B od 460.000 u iznosu od 40.000 u bilansu fuzije prenosi se u korist rezervnog kapitala, pa će struktura sopstvenog kapitala u bilansu fuzije biti:

1. Osnovni kapital (460.000+800.000)	1.260.000
2. Premija	260.000
3. Rezervni kapital (40.000+100.000+200.000)	340.000
4. Ukupan sopstveni kapital (1+2+3) odnosno (660.000+1.200.00)	1.860.000

Pri sačinjavanju bilansa fuzije potraživanja i obaveze između preduzeća koja se fuzionišu međusobno se prebijaju i ne unose u bilans fuzije. Logika ovog rešenja leži u tome da fuzijom dva ili više preduzeća nastaje jedno preduzeće, jedno pravno lice, a jedno preduzeće ne može samo od sebe potraživati niti može samo sebi dugovati jer je to besmislica. Ilustracije radi, uzimamo preduzeće A i B iz našega primera. Svako od njih ima zaključni bilans sačinjen radi fuzije, i bilans u koji je ugrađena procenjena

vrednost neto aktive pri čemu je struktura sopstvenog kapitala u tom bilansu urađena na bazi odnosa razmene koja počiva na prinosnom kursu. Ti bilansi u sažetoj formi izgledaju ovako:

PREDUZEĆE A					
AKTIVA			PASIVA		
	Zaključni Bilans	Bilans sa ugrađenom procenjenom vrednosti		Zaključni Bilans	Bilans sa ugrađenom Procenjenom vrednosti
A. STALNA IMOVINA (I+II)	300.000	360.000	A. KAPITAL (I+II+III)	600.000	660.000
I Goodwill	0	60.000	I Osnovni kapital	500.000	440.000
II Osnovna sredstva	300.000	300.000	II Premija	0	60.000
B. OBRTNA IMOVINA (I+II+III)	600.000	600.000	III Rezerve	100.000	160.000
I Zalihe	250.000	250.000	B. OBAVEZE (I+II)	300.000	300.000
II Potraživanja	300.000	300.000	I Obaveze prema Preduzeću B	20.000	20.000
III Gotovina	50.000	50.000	II Obaveze prema drugim poveriocima	280.000	280.000
C. AKTIVA (A+B)	900.000	960.000	C. PASIVA (A+B)	900.000	960.000

Izvor: Ranković M. Jovan: *Specijalni bilansi*, str 161

PREDUZEĆE B					
AKTIVA			PASIVA		
	Zaključni Bilans	Bilans sa ugrađenom procenjenom vrednosti		Zaključni Bilans	Bilans sa ugrađenom Procenjenom vrednosti
A. STALNA IMOVINA (I+II)	600.000	800.000	A. KAPITAL (I+II+III)	1.000.000	1.200.000
I Goodwill	0	200.000	I Osnovni kapital	800.000	200.000
II Osnovna sredstva	600.000	600.000	II Premija	200.000	200.000
B. OBRTNA IMOVINA (I+II+III)	650.000	650.000	III Rezerve	200.000	200.000
I Zalihe	350.000	350.000	B. OBAVEZE	250.000	250.000
II Potraživanja od Preduzeća A	20.000	20.000			
III Potraživanja od Drugih dužnika	250.000	250.000			
IV Gotovina	30.000	30.000			
C. AKTIVA (A+B)	1.250.000	1.450.000	C. PASIVA (A+B)	1.250.000	1.450.000

Izvor: Ranković M. Jovan: *Specijalni bilansi*, str 161

Bilans fuzije sačinjava se na osnovu bilansa sa ugrađenom procenjenom vrednosti preduzeća A i B u kojima je struktura sopstvenog kapitala urađena na bazi odnosa razmene zasnovane na prinosnom kursu, izgleda ovako:

Bilans fuzije na dan _____

AKTIVA		PASIVA	
A. STALNA IMOVINA (I+II)	1.600.000	A. KAPITAL (I+II+III)	1.860.000
I Goodwill	260.000	I Osnovni kapital	1.240.000
II Osnovna sredstva	900.000	II Premija	260.000
B. OBRTNA IMOVINA (I+II+III)	1.230.000	III Rezerve	360.000
I Zalihe	600.000	B. OBAVEZE	530.000
II Potraživanja	550.000		
III Gotovina	80.000		
C. AKTIVA (A+B)	2.390.000	C. PASIVA (A+B)	2.390.000

Izvor: Ranković M. Jovan: *Specijalni bilanci*, str 162

6.4. BILANS SANIRANJA

Reč saniranje potiče od latinske reči *sanatio* koja znači lečenje. Kada preduzeće postane nelikvidno (izgubi platežnu sposobnost) ili posluje s gubitkom vrši se saniranje sa ciljem da se osposobi preduzeće za plaćanje dospelih obaveza i poslovanje sa dobitkom da bi preduzeće neograničeno moglo opstati sa čime se izbegava stečaj. Postoje dve vrste saniranja:

- ❖ Saniranje u širem smislu (ekonomsko saniranje) i
- ❖ saniranje u užem smislu (finansijsko saniranje).

Ekonomsko saniranje „obuhvata sve mere koje doprinose otkrivanju i otklanjanju uzroka gubitaka i obezbeđuje trajnog ozdravljenja za život sposobnog preduzeća. To znači da su njegovi pravi ciljevi: ponovo uspostavljanje finansijske ravnoteže (a time i platežne sposobnosti), zadovoljavajuće rentabilnosti i ekonomičnosti.“⁶⁵

Finansijsko saniranje, u okviru ukupnog saniranja, usmereno je na otpis gubitka ili uspostavljanja finansijske ravnoteže čime preduzeće postaje platežno sposobno, što se postiže putem smanjenja kapitala, dopune imovine, povećanja kapitala, promene strukture aktive i promene strukture pasive.

⁶⁵ Ranković M. Jovan, *Specijalni bilanci*, Proinkon, Beograd, 1996, str. 184.

Saniranje putem smanjenja kapitala. Ovde je reč o otpisu gubitka na teret kapitala čime se kapital smanjuje. Najjednostavniji slučaj je kada je neraspoređeni dobitak iz ranijih godina, slobodne (statutarne) rezerve i deo obaveznih rezervi iznad zakonom propisanih, dovoljan za otpis gubitka. Tada se gubitak otpisuje na teret neraspoređenog dobitka iz ranijih godina, slobodnih (statutarnih) rezervi i dela obaveznih rezervi iznad zakonom propisanih, tako da osnovi kapital ostaje nedirnut a obavezna rezerva nije ispod zakonom propisane⁶⁶.

Saniranje putem dopune imovine vrši se kada vlasnici preduzeća odluče da radi otpisa gubitka uplate ličnu gotovinu.

Saniranje putem povećanja kapitala je usmereno na uspostavljanje finansijske ravnoteže sa ciljem da se preduzeće učini likvidnim (platežno sposobnim).

Saniranje putem prestrukturiranja aktive se vrši smanjenjem stalne imovine bilo prodajom dela osnovnih sredstava koja ne uslovljavaju funkcionisanje preduzeća kao celine (prodaja pogona sporedne delatnosti, prodaja dela poslovnog prostora i sl.), bilo prodajom dela dugoročnih finansijskih plasmana (na primer: prodaja kupljenih akcija ili uloga u druga preduzeća) i povećanjem gotovine po osnovu te prodaje.

Saniranje prestrukturiranjem pasive. Kada preduzeće ima poremećenu finansijsku ravnotežu što mu onemogućava održavanje likvidnosti, finansijska ravnoteža se može uspostaviti ako se kratkoročne obaveze konvertuju bilo u kapital (udela ili akcije) bilo u dugoročne obaveze. Sa stanovišta finansijskog rezultata povoljnija je konverzija kratkoročnih obaveza u kapital, jer tada nema troškova kamata koji povećavaju rashode i povećavaju pritisak na finansijski rezultat, što dovodi do opasnosti da preduzeće padne u zonu gubitka. Interesi krecu od značaja opstanka dužnika za sadašnje i buduće poslovanje poverioca do mogućnosti i koristi koja bi se ostvarila da poverilac, u granicama mogućnosti sopstvene finansijske ravnoteže, kapital uloži u neko drugo preduzeće ili da ga uloži sopstveni rast i razvoj.

⁶⁶ Ranković M.Jovan, *Specijalni bilansi*, Proinkom, Beograd, 1996.,str.188

6.5. BILANS RAZDVAJANJA

Razdvajanje se javlja kod društva lica (ortačka društva i komanditna društva) i to u dva slučaja:

- ◆ Razdvajanje kada se društvo lica rastura, nestaje. Tada je u pitanju podela imovine preduzeća između ortaka (razortačenje) i
- ◆ razdvajanje sa jednim ortakom koji istupa iz preduzeća, pri čemu preduzeće i dalje opstaje sa ortacima koji se ne izdvajaju. Tada je u pitanju namirenje ortaka koji istupa, u suštini radi se o poravnanju između ortaka koji istupa i ortaka koji ostaju u preduzeću u obliku društva lica. To je istupanje jednog ortaka iz ortačkog društva ili istupanje jednog od komanditora iz komanditnog društva. Isti je slučaj i kada jedan od ortaka umre a njegovi naslednici ne žele da ostanu u tom društvu bilo kao ortaci bilo kao komanditori.

Razdvajanja kod preduzeća u obliku društva kapitala (akcionarskih društava i društava sa ograničenom odgovornošću) se ne javlja zato što kada neki od vlasnika istupa iz društva kapitala, on prodaje svoj akcije (akcionarsko društvo) odnosno prodaje svoje uloge (društvo sa ograničenom odgovornošću) pri čemu se ta prodaja odvija izvan preduzeća. Ovde se samo u analitičkoj knjigovodstvenoj evidenciji akcija i udela preknjižavaju prodate akcije i udeli sa ranijih na nove vlasnike i to preknjižavanje se obavlja po nominalnoj (knjigovodstvenoj) vrednosti nezavisno od toga da li je akcija ili udeo prodata iznad ili ispod nominalne vrednosti. Prilikom razortačenja članu društva koji istupa:

- ✓ Vraćaju se stvari koje je dao na korištenje društva⁶⁷,
- ✓ Isplaćuje se u novcu iznos koji bi primio po obračunu, ako bi društvo prestalo da postoji u vreme njegovog izlaska⁶⁸.

Ukoliko je vrednost imovine društva lica manja od obaveze, lice koje istupa iz društva mora da plati deo iznosa koji nedostaje za izmirenje obaveza srazmerno svom učešću u

⁶⁷ Zakon o preduzećima, član 146, stav 1.

⁶⁸ Zakon o preduzećima, član 146, stav 2.

snošenju gubitka⁶⁹. Razrešenje sukoba interesa odlazećeg i ostajućih članova društva lica najjednostavnije se rešava ako je ugovorom o osnivanju ili ugovorom o ortakluku predviđeno kako i po kojoj metodi se procenjuje vrednost preduzeća u slučaju razortačenja ortakluka. U načelu to može da bude:

- ◆ knjigovodstvena vrednost,
- ◆ reprodukciona vrednost,
- ◆ prinosna vrednost i
- ◆ srednja vrednost.

Pored toga, korisno je da se ugovorom o ortakluku predvidi i rok isplate obeštećenja odlazećem ortaku koji može da bude odjednom i u ratama.

Razortačenje na bazi **knjigovodstvene vrednosti** je najjednostavnije. Tada se na dan razortačenja sačinjava inventarni bilans u kome se bilansne pozicije procenjuju u skladu sa propisima o bilansiranju i računovodstvenim standardima. Utvrđeni dobitak se deli na ortake, po pravilu, srazmerno ulozima ortaka a eventualni gubitak pokrivaju ortaci uplatom u gotovini , takođe, srazmerno ulozima. U bilans otvaranja ulog odlazećeg ortaka isključuje se iz kapitala i upisuje u obaveze prema odlazećem ortaku, koja se isplaćuje u novcu u ugovorenim rokovima u ortačkom ugovoru li u rokovima dogovorenim između odlazećeg i ostajućih ortaka.

Primena reprodukcione vrednosti podrazumeva da ovlašteni procenjivač posebno proceni svaku bilansnu poziciju. Postupak teče ovako:

- ◆ Najpre se sačini inventarni bilans na dan razortačenja ortakluka u kome se bilansne pozicije procenjuju po propisima o bilansiranju i računovodstvenim standardima. Ovaj bilans iskazuje knjigovodstvenu vrednost preduzeća.
- ◆ Potom ovlašteni procenjivač procenjuje svaku bilansnu poziciju ponaosob na sledeći način: osnovna sredstva se procenjuju po novoj nabavnoj ceni na dan procene pri čemu se nabavna vrednost utvrđena na bazi ponovne nabavne vrednosti svodi na sadašnju vrednost tako što se ta nabavna vrednost množi preostalim koeficijentom korisnosti, koji se dobije iz odnosa procenjenog

⁶⁹ Zakon o preduzećima, član 146, stav 3.

preostalog veka korisnosti i ukupnog veka korisnosti osnovnog sredstva, zalihe se procenjuju po vladajućim dnevnim cenama na dan procene, potraživanja se procenjuju na bazi naplativosti a obaveze se procenjuju na bazi plativosti. Kada se izvrši procena pojedinačnih bilansni pozicija sačinjava se bilans reprodukcione vrednosti. Reprodukciona vrednost neto aktive ravna je razlici između aktive i obaveza iskazanih u bilansu reprodukcione vrednosti. Ako je reprodukciona vrednost neto aktive veća od knjigovodstvene vrednosti neto aktive razlika između reprodukcione i knjigovodstvene vrednosti se pripisuje kapitalu, pri čemu se deli na vlasnike kapitala srazmerno njihovim ulozima. Suprotno ako je knjigovodstvena neto aktiva veća od reprodukcione vrednosti kapitala pri čemu se to smanjenje deli na vlasnike kapitala, takođe, srazmerno njihovim ulozima i povećava ispravka vrednosti osnovnih sredstava.

Primeru radi, uzmimo ortačko društvo PERIĆ & CO koje je tročlano ortačko društvo. Uloženi kapital je: Perića 60%, Marića 20% i Simića 20%

Zaključni bilans na dan razortačenja je:

Zaključni bilans ortačkog društva PERIĆ & CO
Na dan razortačenja _____

AKTIVA		PASIVA	
A. STALNA IMOVINA (1 do 3)	86.000	A. KAPITAL(1+2)	90.000
1. Nematerijalna osnovna sredstva	1.000	1. Kapital Perića	48.000
2. Materijalna osnovna sredstva	80.000	2. Kapital Marića	16.000
3. Dugoročni finansijski plasmani	5.000	3. Kapital Simića	16.000
B. OBRTNA IMOVINA (1 do 4)	113.000	B. OBAVEZE (1+2)	60.000
1. Zalihe	60.000	1. Dugoročne obaveze	20.000
2. Kratkoročni finansijski plasmani	6.000	2. Kratkoročne obaveze	40.000
3. Potraživanja od kupaca	40.000		
4. Gotovina	7.000		
AKTIVA (A+B)	199.000	C. PASIVA (A+B)	140.000

Izvor: Ranković M. Jovan: *Specijalni bilansi*, str 231

Primenom reprodukcione metode ovlašteni procenjivač je procenio pojedine bilansne pozicije ovako:

Bilansna pozicija	Knjigovodstvena vrednost	Reprodukciona vrednost	Razlika (3 - 4)
1	2	3	4
1. Osnovna sredstva	55.000	60.000	+5.000
2. Dugoročni finansijski plasmani	5.500	5.000	0
3. Zalihe	40.000	50.000	+10.000
4. Kratkoročna potraživanja	30.000	25.000	-5.000
5. Gotovina	10.000	10.000	0
I AKTIVA	140.000	150.000	+10.000
6. Dugoročne obaveze	20.000	24.000	+4.000
7. Kratkoročne obaveze	40.000	40.000	0
II OBAVEZE	60.000	64.000	+4.000
8. KAPITAL – NETO AKTIVA (I-II)	80.000	86.000	+6.000
III PASIVA (II+8)	140.000	150.000	+10.000

Izvor: Ranković M. Jovan: *Specijalni bilanci*, str 232

Procena reprodukcione vrednosti kapital je povećan za 6.000 dinara. Ovo povećanje kapitala raspodeljuje se na ortake srazmerno njihovim ulozima, što izgleda ovako:

Perić 60%	3.600
Marić 20%	1.200
Simić 20%	1.200
UKUPNO	6.000

Primena prinosne vrednosti preduzeća podrazumeva da ovlašteni procenjivač proceni preduzeće bilo primenom prinosne statičke metode bilo primenom dinamičke prinosne metode⁷⁰. Prinosna vrednost preduzeća uslovljena je sa dve varijable - visinom dobitka (prinosna statička metoda) odnosno visinom čistog novčanog toka (prinosna dinamička metoda) i cenom kapitala. Primenom statičke prinosne metode procenjena vrednost preduzeća (procenjena neto aktiva) dobija se tako što se stabilizovani dobitak kapitalizira cenom kapitala, što izgleda ovako:

$$\text{Prinosna vrednost neto aktive} = \frac{\text{Stabilizovani dobitak}}{\frac{\text{Cena kapitala}}{100}}$$

⁷⁰ Rodić Jovan, *Poslone finansije i procena vrednosti preduzeća*, Ekonomika, Beograd, 1993., str. 399.

Primena srednje vrednosti preduzeća. Srednja vrednost preduzeća je u stvari aritmetički prosek reprodukcione vrednosti neto aktive i prinosne vrednosti neto aktive. U našem primeru preduzeća PERIĆ & CO to je :

$$\begin{array}{lcl} \text{Srednja vrednost} & & \\ \text{neto aktive} & = & \frac{86.000 + 87.500}{2} = 86.750 \end{array}$$

Sada se utvrđuje goodwill, ali ovog puta goodwill se utvrđuje tako što se od srednje vrednosti neto aktive oduzima reprodukcionalna vrednost neto aktive, što u našem primeru izgleda ovako:

1. Srednja vrednost neto aktive	86.750
2. Reprodukciona vrednost neto aktive	86.000
3. Goodwill (1 – 2)	750

**Bilans razdvajanja ortačkog društva
PERIĆ & CO na dan _____**

AKTIVA		PASIVA	
A. STALNA IMOVINA (1+2+3)	61.750	A. KAPITAL(1+2)	64.000
1. Goodwill	750	1. Kapital Perića	48.000
2. Osnovna sredstva	56.000	2. Kapital Marića	16.000
3. Dugoročni finansijski plasmani	5.000	3. dugoročna rezervisanja	800
B. OBRTNA IMOVINA (1 do 3)	81.000	B. OBAVEZE (1 do 3)	77.950
I Zalihe	42.000	1. Dugoročne obaveze	20.000
II Kratkoročna potraživanja	29.000	2. Kratkoročne obaveze	40.000
III Gotovina	10.000	3. Obaveze prema ortaku Mariću	17.950
AKTIVA (A+B)	142.750	PASIVA (A+B)	142.750

Izvor: Rodić J., *Poslovne finansije i procena vrednosti preduzeća*, str. 400

Napred izloženi bilans razdvajanja, naravno, istovremeno predstavlja i bilans otvaranja, na osnovu njega ortačko društvo PERIĆ & CO otvoriće glavnu knjigu.

6.6. LIKVIDACIONI BILANS

Likvidacija preduzeća je zapravo prestanak postojanja preduzeća, gašenja preduzeća, njegovo brisanje iz sudskog registra i time nestanak preduzeća kao pravnog lica. Prema članu 100 Zakona o preduzeću preduzeće prestaje putem likvidacije⁷¹:

- ako je preduzeću izrečena mera zabrane obavljanja delatnosti na kojoj je registrovano zbog toga što ne ispunjava uslove za obavljanje te delatnosti, a u roku određenom u izrečenoj meri ne ispuni te uslove ili ne promeni delatnosti,
- ako prestanu prirodni i drugi uslovi za obavljanje delatnosti za koje je preduzeće registrovano, na primer: iscrpljenje ležišta rude,
- ako je isteklo vreme za koje je preduzeće osnovano. Primera radi, to je preduzeće koje je osnovano radi izgradnje određenog infrastrukturnog objekta – pruge, puta i slično,
- ako skupština preduzeća ili članovi (vlasnici) preduzeća odluči da se preduzeće likvidira,
- ako broj članova (vlasnika) ili akcionara preduzeća svode na 1, a u roku šest meseci sudu koji vodi registar ne prijave se novi članovi ili akcionari. Ova odredba ne odnosi se na jednopersonalna preduzeća u obliku društva kapitala,
- ako se pravosnažnom sudskom odlukom utvrdi ništavnost upisa u sudski registar.

Postupak likvidacije društva lica: Kada preduzeće prestaje, putem likvidacije, danom donošenja odluke o likvidaciji, imenuje se likvidator koji upravlja preduzećem u likvidaciji. U društvu lica dužnost likvidatora obavlja jedan ili svi vlasnici (ortaci) ali likvidatora može da imenuje i sud⁷². Stvari koje je član ortačkog društva dao društvu na korišćenje vraćaju se tom članu društva⁷³ što znači da te stvari nisu predmet likvidacije. Likvidator ortačkog

⁷¹ Zakon o preduzeću, član 100.

⁷² Zakon o preduzeću, član 150.

⁷³ Zakon o preduzeću, član 154.

društva u procesu likvidacije dužan je da postupa u skladu sa uputstvima članova (vlasnika) društva⁷⁴. Prijava likvidacije preduzeća i deponovanje potpisa likvidatora vrši se kod registrovanog suda što sud upisuje u registar⁷⁵. Likvidator sačinjava početni likvidacioni bilans, zaključeni likvidacioni bilans a ako proces likvidacije traje duže od godinu dana likvidator sačinjava i među bilanse krajem svake poslovne godine preduzeća u likvidaciji⁷⁶. Posle namirenja obaveza prema poveriocima i isplate troškova likvidacije i naknade za rad likvidatora preostala imovina (ostatak likvidacione mase) raspodeljuje se na članove društva, srazmerno njihovim udelima u društvu utvrđenim u zaključnom likvidacionom bilansu. Time se zapravo okončava likvidacija društva što se prijavljuje registracionom sudu radi upisa u registar da je likvidacija okončana čime se društvo briše iz sudskog registra.

Postupak likvidacije društva kapitala: Odluku o likvidaciji društva kapitala (akcionarsko društvo i društvo sa ograničenom odgovornošću) može doneti skupština društva, kapitala i sud. Skupština društva kapitala donosi odluku o likvidaciji u sledećim slučajevima:

- ❖ ako je izrežena mera zabrane obavljanja delatnosti za koju je društvo kapitala registrovano, zbog toga što društvo kapitala ne ispunjava uslove za obavljanje te delatnosti,
- ❖ ako prestanu prirodni i drugi uslovi za obavljanje delatnosti za koju je društvo kapitala registrovano,
- ❖ ako je isteklo vreme za koje je društvo kapitala osnovano i
- ❖ ako skupština društva kapitala, iz ma kojih razloga odluči da se društvo kapitala likvidira.

Sud donosi odluku o likvidaciji društva kapitala u sledećim slučajevima:

- ♣ ako se broj akcionara i vlasnika udela svede na jednog u slučaju kada je bio objavljen javni poziv za upis akcija i udela, što znači da jednopersonalno akcionarsko društvo sa ograničenom odgovornošću može da postoji ako nije bilo javnog poziva za upis akcija i udela i

⁷⁴ Zakon o preduzećima, član 157.

⁷⁵ Zakon o preduzećima, član 159, stav 1,2 i 3.

⁷⁶ Zakon o preduzećima, član 159

- ♣ ako se pravosnažnom sudskom odlukom utvrdi ništavnost upisa u sudski registar⁷⁷.

Odlukom o likvidaciji:

- ♦ imenuje se jedan ili više likvidatora,
- ♦ pozivaju se poverioci da prijave svoja potraživanja u roku od trideset dana od objavljivanja odluke,
- ♦ pozivaju se vlasnici akcija koje glase na donosioca da deponuju svoje akcije ili potvrde o akcijama kod likvidatora u roku od trideset dana od objavljivanja odluke, a odluka o likvidaciji objavljuje se u „službenom listu Srbije“ dva puta u razmaku od najmanje sedam a najviše trideset dana⁷⁸ i upisuje u sudski registar pri čemu i likvidator deponuje svoj potpis u sudu koji ima registar i daje pismenu izjavu sudu, kojom se obavezuje da će savesno i odgovorno obavljati poslove likvidacije⁷⁹. U firmi akcionarskog društva i društva sa ograničenom odgovornošću upisuje se oznaka „u likvidaciji“⁸⁰ radi zaštite poverilaca.

Sačinjavanje likvidacionog bilansa: Ilustracije radi, pretpostavimo da zaključni bilans preduzeća za koje se otvara postupak likvidacije izgleda ovako:

AKTIVA		PASIVA	
A. STALNA IMOVINA (1+2)	50.000	A. KAPITAL(1+2)	70.000
1. Osnovna sredstva	49.000	1. Osnovni kapital	60.000
2. Kupljene akcije	1.000	2. Rezerve	10.000
B. OBRTNA IMOVINA (1 do 3)	60.000	B. OBAVEZE (1+2)	40.000
1. Zalihe	40.000	1. Dugoročne obaveze	10.000
2. Kratkoročna potraživanja	15.000	2. Kratkoročne obaveze	30.000
3. Gotovina	5.000		
AKTIVA (A+B)	110.000	C. PASIVA (A+B)	110.000

Izvor: Ranković M. Jovan: *Specijalni bilanci*, str 224

⁷⁷ Zakon o preduzeću, član 314, stav 1

⁷⁸ Zakon o preduzeću, član 314, stav 4 i 5

⁷⁹ Zakon o preduzeću, član 315 i 317

⁸⁰ Zakon o preduzeću, član 316

Predpostavimo sada da je izvršena procena pojedinih pozicija kako sledi:

Pozicija	Procenjena vrednost
1. Osnovna sredstva	50.000
2. Kupljene akcije	1.000
3. Zalihe	45.000
4. Potraživanja od kupaca	10.000
5. Gotovina	5.000
I Procenjena aktiva (1 do 5)	111.000
1. Dugoročne obaveze	12.000
2. Kratkoročne obaveze	30.000
II Procenjene obaveze (1+2)	42.000
III Procenjena neto aktiva – sopstveni kapital (I-II)	69.000

Izvor: Ranković M. Jovan: *Specijalni bilansi*, str 224

Na osnovu ove procene početni likvidacioni bilans izgleda ovako:

Početni likvidacioni bilans na dan _____

AKTIVA		PASIVA	
A. STALNA IMOVINA (1+2)	51.000	A. KAPITAL	69.000
1. Osnovna sredstva	50.000	B. OBAVEZE (1+2)	42.000
2. Kupljene akcije	1.000	1. Dugoročne obaveze	12.000
B. OBRTNA IMOVINA (1 do 3)	60.000	2. Kratkoročne obaveze	30.000
1. Zalihe	45.000		
2. Kratkoročna potraživanja	10.000		
3. Gotovina	5.000		
AKTIVA (A+B)	111.000	C. PASIVA (A+B)	111.000

Izvor: Ranković M. Jovan: *Specijalni bilansi*, str 225

Na osnovu ovog početnog likvidacionog bilansa otvara se glavna knjiga preduzeća u likvidaciji a likvidator pristupa prodaji realne imovine, kupljenih akcija i naplati potraživanja.

6.7. BILANS LIKVIDNOSTI

Cilj bilansa likvidnosti jeste da bilans pruži što potpuniju sliku o mogućnosti održavanja likvidnosti preduzeća odnosno o platežnoj sposobnosti preduzeća. Takva informacija je neophodna stoga što je permanentna likvidnost preduzeća, odnosno mogućnost plaćanja obavezna u momentu njihovog dospeća uslov ne samo za normalan rad preduzeća već i za opstanak preduzeća, jer ako preduzeće u dužem razdoblju ne izmiruje obaveze o roku njihovog dospeća za plaćanje, izgubiće poverenje kod poverilaca, takvom preduzeću dobavljači neće isporučivati svoje proizvode i robu i činiti

usluge sa uobičajenim odložnim rokom plaćanja već zahtevati avansno plaćanje koje nelikvidno preduzeće ne može da da, što znači da je prinuđeno da prestane sa poslovanjem. Na drugoj strani, i kreditori će izbegavati pozajmljivanje nelikvidnom preduzeću jer nemaju sigurnosti da će svoja potraživanja moći naplatiti o roku dospeća.

Bilans likvidnosti spada u interne bilanse što znači da njegova forma i sadržina nije propisana u bilansiranju, već formu i sadržinu kreira preduzeće na način koji će pružiti što objektivniju i jasniju sliku o mogućnosti održavanja likvidnosti (platežne sposobnosti). Izradi bilansa likvidnosti prethodi sačinjavanje zaključnog bilansa ili međubilansa u skladu sa propisima o bilansiranju i računovodstvenim standardima, a potom se iz tog bilansa izvodi bilans likvidnosti putem dodatnog raščlanjavanja imovine po roku unovčljivosti dodatnog raščlanjivanja obaveza po roku dospeća plaćanja⁸¹. Primera radi, uzimamo da preduzeće ima sledeći bilans sačinjen u skladu sa propisima o bilansiranju i računovodstvenim standardima:

Bilans stanja na dan _____

AKTIVA		PASIVA	
A. STALNA IMOVINA (1 do 3)	86.000	A. KAPITAL(1+2)	90.000
1. Nematerijalna osnovna sredstva	1.000	1. Osnovni kapital	80.000
2. Materijalna osnovna sredstva	80.000	2. Rezerve	10.000
3. Dugoročni finansijski plasmani	5.000	B. OBAVEZE (1do 3)	109.000
B. OBRTNA IMOVINA (1 do 4)	113.000	1. Dugoročne obaveze	40.000
1. Zalihe	60.000	2. Kratkoročne obaveze	20.000
2. Kratkoročni finansijski plasmani	6.000	3. Kratkoročne obaveze prema	
3. Potraživanja od kupaca	40.000	dobavljačima, radnicima i fiskusu	49.000
4. Gotovina	7.000		
AKTIVA (A+B)	199.000	C. PASIVA (A+B)	199.000

Izvor: Ranković M. Jovan: *Specijalni bilansi*, str 236

Pri sačinjavanju bilansa likvidnosti polazimo od sledećeg:

- ❖ materijalnih osnovnih sredstava u iznosu od 10.000 dinara putem prodaje mogu se unovčiti bez ugrožavanja iskorišćenja raspoloživog kapaciteta i poslovanja uopšte;
- ❖ dugoročnih finansijskih plasmana u iznosu od 1.000 dinara dospeva za naplatu u roku od godinu dana;

⁸¹ Ranković M. Jovan, *Specijalni bilansi*, Proinkon, Beograd, 1996., str. 270

- ❖ u okviru ukupnih zaliha na stalne zalihe otpada 50.000 dinara a na sezonske zalihe 10.000 dinara;
- ❖ dugoročne obaveze u iznosu od 5.000 dinara dospeva za plaćanje u roku od godinu dana.

Bilans likvidnosti na dan _____

AKTIVA		PASIVA	
A. DUGOROČNO VEZANA SREDSTVA (1 do 3)		A. SOPSTVENI I DUGOROČNO POZAJMLJENI KAPITAL (1+2)	
1. Nematerijalna osnovna sredstva	86.000	1. Sopstveni kapital	125.000
2. Materijalna osnovna sredstva (80.000-10.000)	1.000	2. Dugoročno pozajmljeni kapital (40.000-5.000)	90.000
3. Dugoročni finansijski plasmani (5.000-1.000)	70.000		35.000
4. Stalne zalihe (60.000-10.000)	4.000	B. KRATKOROČNE OBAVEZE (1+2)	74.000
	50.000	2. Kratkoročne finansijske obaveze (20.000+5.000)	25.000
B. KRATKOROČNO VEZANA I LIKVIDNA IMOVINA (1 do 5)		3. Kratkoročne obaveze prema dobavljačima, radnicima i Fiskusu	49.000
1. Sezonske zalihe (60.000-50.000)	74.000		
2. Kratkoročni finansijski plasmani (6.000+1.000)	10.000		
3. Potraživanja od kupaca	7.000		
4. Gotovina	40.000		
	7.000		
AKTIVA (A+B)	199.000	C. PASIVA (A+B)	199.000

Izvor: Ranković M. Jovan: *Specijalni bilanci*, str 240

Gore navedeni bilans likvidnosti u suštini iskazuje dve jednačine:

- a) jednačini dugoročne finansijske ravnoteže u kojoj levu stranu čini dugoročno vezana imovina a desnu stranu sopstveni i dugoročno pozajmljeni kapital što izgleda ovako:

$$\begin{array}{lcl} \text{Dugoročno vezana imovina} & & \text{Sopstveni i dugoročno pozajmljeni} \\ 125.000 & = & \text{kapital } 125.000 \end{array}$$

- b) jednačinu kratkoročne finansijske ravnoteže u kojoj levu stranu čini kratkoročno vezana i likvidna imovina a desnu stranu kratkoročne obaveze, što izgleda ovako:

$$\begin{array}{lcl} \text{Kratkoročno vezana i} & & \text{Kratkoročne obaveze} \\ \text{Likvidna imovina} & = & \\ 74.000 & & 74.000 \end{array}$$

Iz celokupnog prednjeg izlaganja proizilazi da bilans likvidnosti treba da pokaže stanje finansijske ravnoteže i ako je dugoročna finansijska ravnoteža pomerena ka dugoročno

vezanoj imovini a kratkoročna finansijska ravnoteža ka kratkoročnim obavezama. Uprava preduzeća (finansijska funkcija) mora istaći mogućnost da se finansijska ravnoteža što pre uspostavi i time stvore uslovi za održavanje likvidnosti (platežne sposobnosti) preduzeća.

6.8. BILANS PORAVNANJA

Preduzeće koje je zapalo u kriznu situaciju koja se manifestuje nemogućnosti plaćanja obaveza u dužem vremenskom periodu ili nemogućnosti plaćanja obaveza uopšte (insolventnost), putem poravnanja sa poveriocima izbegava stečaj, rasturanje i nestanak preduzeća. Drugim rečima, poravnanje je usmereno na saniranje preduzeća i održavanje preduzeća. Poravnanje se vrši otpisom dela obaveza i/ili prolongiranjem rokova plaćanja obaveza. Poravnanje može da bude dobrovoljno ili prinudno.

Dobrovoljno poravnanje se odvija van suda, otuda se i naziva vansudsko poravnanje. To praktično znači da se dužnik i poverioci pogađaju koji deo će duga dužnika od strane poverilaca biti oprošten, otpisom, ako se poravnanje zasniva na otpisu, odnosno u kom roku će dug biti plaćen, ako se radi o prolongiranju rokova plaćanja (monatorijumu). Nedostatak vansudskog poravnanja jeste u tome što se poverioci, kad ih ima mnogo, teško okupljaju i što se poravnanje ne odnosi na one poverioce koji ga nisu prihvatili.

Prinudno poravnanje odvija se pred sudom i ako ponuđeno poravnanje prihvate poverioci čija potraživanja u ukupnim potraživanjima od dužnika čine preko 50% poravnanje se odnosi i na poverioce koji ga nisu prihvatili, to poravnanje tada ima snagu obaveznosti. Procedura prinudnog poravnanja u našoj zemlji uređena je Zakonom o prinudnom poravnanju, stečaju i likvidaciji, koja se sastoji u sledećem:

- Vođenje postupka prinudnog poravnanja. Prinudno poravnanje vodi veće trojice sudija od kojih je jedan sudija predsednik veća, a veće sudija može da imenuje i upravnika prinudnog poravnanja⁸².
- Pokretanje postupka prinudnog poravnanja pokreće dužnik ili poverilac uz saglasnost dužnika⁸³. Predlog za prinudno poravnanje sadrži:
 - Predlog rokova isplate obaveza dužnika poveriocima i predlog procenta obaveza koje će biti isplaćene poveriocima,
 - izveštaj o ekonomsko-finansijskom stanju dužnika,
 - dokumentaciju kojom se dokazuje postojanje uslova za prinudno poravnanje,
 - dokumentaciju i analizu kojom se dokazuje da će dužnik moći ispuniti svoje obaveze iz prinudnog poravnanja,
 - spisak dužnika i poverilaca, sa naznakom adrese, osnova i visine obaveze i potraživanja,
 - spisak poverilaca koji imaju pravo odvojenog namirenja.

U predlog rokova i iznosa isplate obaveza predlagač može da ponudi:

- ❖ Isplatu obaveza u iznosu ne manjem od 50% sa rokom plaćanja od godinu dana,
- ❖ isplatu obaveza u iznosu ne manjem od 60% sa rokom plaćanja od dve godine i
- ❖ isplatu obaveza u celini sa rokom plaćanja od 3 godine⁸⁴.

Bilans poravnanja pokazaćemo na sledećem primeru u kojem ćemo uzeti da bilans po knjigovodstvenim vrednostima sačinjen neposredno pred podnošenje zahteva za poravnanje izgleda ovako:

⁸² Zakon o prinudnom poravnanju, član 13.

⁸³ Zakon o prinudnom poravnanju, član 18.

⁸⁴ Zakon o prinudnom poravnanju, član 21.

Bilans na dan _____

AKTIVA		PASIVA	
A. STALNA IMOVINA (1+2)	70.000	A.KAPITAL	30.000
1. Osnovna sredstva	69.000	B.OBAVEZE	120.000
2.Dug. finansijski plasmani	1.000	1.Dugoročne obaveze	20.000
B. OBRTNA IMOVINA (1 DO 3)	80.000	a)koje ulaze u poravnanje	10.000
1.Zalihe	20.000	b)koje ne ulaze u poravnanje	10.000
2. Potraživanje od kupaca	59.000	2.Kratkoročne finansijske obaveze	5.000
3.Gotovina	1.000	3.Obaveze prema dobavljačima (a+b)	95.000
		a)Obaveze prema dobavljačima koje ulaze u poravnanje	90.000
		b)Obaveze prema dobavljačima koje ne ulaze u poravnanje	5.000
AKTIVA (A+B)	150.000	PASIVA (A+B)	150.000

Izvor:Ranković M.Jovan: *Specijalni bilanci*,str 253

Predpostavimo sada da u okviru osnovnih sredstava postoji neupotrebljiva oprema čija je sadašnja vrednost 5.000 dinara i da zatezne kamate po obavezama prema dobavljačima nisu knjižene u iznosu od 8.000 dinara. I jedno i drugo predstavlja gubitak. Na osnovu ovih podataka početni bilans prinudnog poravnanja po procenjenoj vrednosti izgleda ovako:

Početni bilans poravnanja na dan _____

AKTIVA		PASIVA	
A. STALNA IMOVINA (1+2)	65.000	A.KAPITAL (30.000-5.000-8.000)	17.000
1. Osnovna sredstva (69.000-5.000)	64.000	B.OBAVEZE (1do3)	128.000
2.Dugoročni finansijski plasmani	1.000	1.Dugoročne obaveze (a+b)	20.000
B. OBRTNA IMOVINA (1do3)	80.000	a) koje ulaze u poravnanje	10.000
1.Zalihe	20.000	b)koje ne ulaze u poravnanje	10.000
2.Potraživanje od kupaca	59.000	2.Kratkoročne finansijske obaveze	5.000
3.Gotovina	1.000	3.Obaveze prema dobavljačima (a+b)	103.000
		a)Obaveze prema dobavljačima koje ulaze u poravnanje	98.000
		b)Obaveze prema dobavljačima koje ne ulaze u poravnanje	5.000
AKTIVA (A+B)	145.000	PASIVA (A+B)	145.000

Izvor:Ranković M.Jovan: *Specijalni bilanci*,str 255

Iz ovog bilansa može se utvrditi pokrivenost dugova na taj način što će se uporediti obrtna imovina za izmirenje poverilaca i potraživanja poverilaca koji učestvuju u poravnanju. Slobodna imovina za unovčenje utvrđuje se ovako:⁸⁵

1. ukupna imovina,

⁸⁵ Ranković M,Jovan,*Specijalni bilanci*, Proinkon, Beograd, 1996., str. 311.

2. imovina sa pravom izdavanja i izuzimanja (odnosi se na imovinu pod hipotekom, zalogom i slično),
3. slobodna imovina (1-2),
4. iznos obaveza prema povlašćenim poveriocima,
5. imovina za izmirenje poverilaca koji učestvuju u poravnanju (4-5).

Predpostavimo sada da je preduzeće iz našeg primera predložilo takvo poravnanje da će poveriocima koji učestvuju u poravnanju isplatiti 50% njihovih potraživanja u rokovima koji su ugovoreni, što znači da se 50% obaveza prema poveriocima koji učestvuju u poravnanju otpisuje, što u našem primeru izgleda ovako:

1. Dugoročne obaveze uključene u poravnanje = $10.000 \times 0,50 = 5.000$ dinara otpisa
2. Kratkoročne finansijske obaveze = $5.000 \times 0,5 = 2.500$ dinara otpisa
3. Obaveze prema dobavljačima uključene u poravnanje = $98.000 \times 0,5 = 49.000$ dinara otpisa
4. Ukupan iznos $(5.000 + 2.500 + 49.000) = 56.500$ dinara.

Zaključni bilans poravnanja na dan _____

AKTIVA		PASIVA	
A. STALNA IMOVINA (1+2)	65.000	A.KAPITAL (30.000+29.625)	59.625
1. Osnovna sredstva	64.000	B.OBAVEZE (1do4)	85.375
2.Dugoročni finansijski plasmani	1.000	1.Dugoročne obaveze (20.000-5.000)	15.000
B. OBRTNA IMOVINA (1do3)	80.000	2.Kratkoročne finansijske obaveze (5.000-2.500)	2.500
1.Zalihe	20.000	3.Obaveze prema dobavljačima (103.000-49.000)	54.000
2.Potraživanje od kupaca	59.000	4. Obaveze na porez	9.875
3.Gotovina	1.000	5.Obaveze za troškove poravnanja	4.000
AKTIVA (A+B)	145.000	PASIVA (A+B)	145.000

Izvor: Ranković M. Jovan: *Specijalni bilansi*, str 257

Napred izloženi početni bilans poravnanja, zaključni bilans poravnanja i bilansi likvidnosti izvedeni iz tih bilansa su snažan argument da će dužnik posle prihvatanja predloga prinudnog poravnanja biti platežno sposoban jer je saniran preko otpisa obaveza pa stoga ti bilansi i treba da budu sastavni deo izveštaja o ekonomsko finansijskoj situaciji koji zahteva zakon.

ZAKLJUČAK

Na samom početku rada je naveden predmet istraživanja, njegova značajnost i aktuelnost istraživanja, kao i cilj istraživanja, hipoteze i metode. Objasnjen je i pojam i podela pravnih formi privrednog subjekta odnosno podela na privredna društva i preduzetnike koji su bitni za dalje upoznavanje marketinga, računovodstva kao i računovodstvene politike, a takođe neizostavni su deo i revizije. Za uspešno poslovanje preduzeća i uspešno obavljanje revizije neophodno je poznavati osnovne postavke analize finansijskih izveštaja. Suština definisanja pojma analize finansijskih izveštaja nalazi se u shvatanju da analiza treba da se podvrgne posmatranju, ispitivanju, oceni i formulisanju dijagnoze onih procesa koji su se desili u kompaniji i koji se kao takvi nalaze sažeti i opredmećeni u okviru finansijskih izveštaja što dokazuje da je hipoteza potvrđena. Primećujemo da revizija kao deo računovodstvene profesije zauzima visoko mesto u društvu, ali da će samo profesionalizmom to mesto zadržati i održati kao profesiju. Revizija se prvo reguliše profesionalnom i zakonskom odgovornošću, a fenomen jaza je skoro nemoguće eliminisati već samo smanjiti. Pravilnim finansijskim izveštavanjem dolazi se do društvenog blagostanja, koji predstavlja vrhovni cilj svakog društva.

Računovodstvene politike u oblasti amortizacije su važan faktor kratkoročne uspešnosti preduzeća, a posebno kod preduzeća koja posluju u kapitalno intenzivnim delatnostima. Troškovi amortizacije kojima se tereti dobit određene poslovne godine direktno zavise od odabrane računovodstvene politike odnosno metoda obračuna amortizacije. Optimalnim izborom računovodstvene politike u oblasti amortizacije, menadžment preduzeća može omogućiti preduzeću realnu kratkoročnu uspešnost i dugoročnu stabilnost u poslovanju.

Istraživanje tržišta je primena naučnih metoda u procesu prikupljanja, obrade i interpretacije informacija vezanih za činioce tržišta: proizvođače, potrošače, trgovinu i konkurenciju. Pružanje relevantnih informacija osnovni je cilj istraživanja zbog toga

informacije dobijene istraživanjem tržišta moraju biti objektivne, iscrpne i pravovremene. Na istraživanje tržišta postavljaju se veoma odgovorni zadaci, prvenstveno jasna slika željenih ciljeva, poznavanje metodologije donošenja poslovnih odluka, kao i poznatih metoda istraživanja. Istraživanje tržišta je aktivnost koja zahteva vrlo često mnogo sredstava, edukovan i kvalitetan kadar, kao i brižljivu pripremu za sam proces istraživanja. Savremene metode istraživanja zahtevaju timsku aktivnost stručnjaka raznih profila.

Bilans kao dvostrani pregled međusobno izravnatih veličina, može da se prikaže u formi konta, kao međusobno sučeljavanje dveju strana ili u štafetnoj formi, u kojoj su veličine dveju strana poređane jedna ispod druge. Pošto se preduzeće osniva sa konkretnim poslovnim ciljem, pokretanje posla pretpostavlja ulaganje novčanih sredstava u kupovinu i izgradnju zemljišta, zgrada, postrojenja, alata, patenata, materijala, plaćanje usluga i sl. Shvatanje bilansa u smislu jezičke upotrebe privrednika, kao dvostanog pregleda aktive i pasive jednog preduzeća, upućuje na njegova sledeća svojstva:

- Bilans predstavlja jedno stanje na određeni dan,
- Usmeren je na prošlost, što znači predstavlja ex post posmatranje,
- Predstavlja suočavanje imovine (upotreba kapitala) na strani aktive i kapitala (izvori sredstava) na strani pasive u određenom vremenskom trenutku.

Računovodstvena literatura sadrži brojne pokušaje definisanja pojma bilansa, od kojih neki računaju na opšte priznanje. Novije statičko shvatanje bilansa, stimulirano razvojem korporativnog oblika preduzeća, prema kome prikazivanje "finansijske konstitucije i situacije" predstavlja glavnu funkciju bilansa, razvija pojam i sadržinu bilansa kao računa raspolaganja kapitalom. Pasivna strana pokazuje izvore kapitala, aktivna strana pokazuje upotrebu kapitala.

U ovom istraživanju pažnju smo posvetili i bilansima. Razlikujemo redovne i specijalne bilanse. U grupu specijalnih bilansa spadaju oni koji se sastavljaju u posebnim prilikama do kojih može da dođe u toku poslovnog života preduzeća. Naročite prilike u kojima nastaju i specijalne svrhe koje treba da ispune čine da se ovi bilansi znatno razlikuju po

formi i sadržini od redovnih bilansa. Ima ih veći broj, od kojih treba spomenuti sledeće: bilans osnivanja, promene pravne forme, likvidacije, poravnanja, sanacije, razdvajanja, fuzije i likvidnosti; o kojima smo detaljnije govorili u sadržini ovog istraživanja. Upoznavanje i razumevanje specifičnosti specijalnih bilansa pretpostavlja poznavanje pravila bilansiranja redovnih bilansa.

LITERATURA

- [1] Beke-Trivunac dr Jozefina, *Revizija i kontrola*, FTB "Janićije i Danica Karić", Beograd, 2011.
- [2] Bogetić dr Pavle, *Analiza bilansa*, Podgorica-Beograd, 2000.
- [3] Blumer, Karl: *Die kautmanische bilanz*, Verlag des Schweizerischen Verbandes, 9 Auflage, Zurich 1986.
- [4] Centar za preduzetništvo, *Put do uspešnog preduzetnika*, Beograd, 2011.
- [5] Drucker Peter, *Management*, Harper & Row, New Yersey, 1988.
- [6] Golijanin dr Danilo, *Trgovinski menadžment*, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2009.
- [7] Grujić dr Ratibor, *Poslovno pravo*, FTB "Janićije i Danica Karić", Beograd, 2008.
- [8] Hax Karl: *Bilanztheorien*, in Handwörterbuch des Rechnungswesens, Herausgegeben von Dr. Dres. h.c.Erich Kosiol, C.E. Poeschel Verlag, Stuttgart 1978.
- [9] Heinen Edmund : *Handelsbilanzen*, 3. Auflage, Gabler Verlag, Wiesbaden 1962.
- [10] Heinen Edmund : *Handelsbilanzen*, 11. Verbesserte Auflage, Gabler Verlag, Wiesbaden, 1985.
- [11] Jovković Biljana, *Časopis Računovodstvo*, 9-10/2009.
- [12] Knežević dr Goranka, *Analiza finansijskih izveštaja*, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2012.
- [13] Knežević dr Goranka, Stanišić dr Nemanja, Mizdraković dr Vule, *Analiza finansijskih izveštaja*, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2013.
- [14] Kotler F., *Knjiga I*, Zagreb, 1996.
- [15] Kotler F., *Knjiga II*, Zagreb, 1998.
- [16] Kotler F. i Keler K., *Marketing management*, Pearson Education, New Yersey, 2008.
- [17] Kotler F. i Cherubini, *Sadašnjost i perspektive marketinga*, ORG-reporter, Zagreb, 4/1978.
- [18] Lovreta, Končar, Petković, *Kanali marketinga*, Ekonomski fakultet, Beograd, 2009.
- [19] Malinić dr Slobodan, *Finansijsko računovodstvo*, FTB "Janićije i Danica Karić", Beograd, 2006.

- [20] Malinić dr Slobodan, *Osnove računovodstva*, FTB "Janićije i Danica Karić", Beograd, 2007.
- [21] Milenović dr Božidar, *Principi marketinga*, FTB "Janićije i Danica Karić", Beograd, 2007.
- [22] Miljević dr Milan, *Metodologija naučnog rada*, Filozofski fakultet, Pale, 2007.
- [23] Ranković dr Jovan, *Teorija bilansa*, Ekonomski fakultet, Beograd, 2010.
- [24] Ranković dr Jovan, *Specijalni bilansi*, Proinkon, Beograd, 1996.
- [25] Rodić dr Jovan, *Poslovne finansije i procena vrednosti preduzeća*, Ekonomika, Beograd, 1993.
- [26] Rosenbloom B., *Marketing Channels: A Management View*, The Dryden Press, London, 1999.
- [27] Savez računovođa i revizora, Banja Luka, 2002.
- [28] Stanišić dr Milovan, *Metodologija revizije*, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2009.
- [29] Škarić-Jovanović dr Kata, *Finansijsko računovodstvo*, Ekonomski fakultet, Beograd 2011.
- [30] Vasiljević dr Mirko, *Vodič za primenu Zakona o privrednim društvima*, Intermex, Beograd, 2011.
- [31] Vasiljević dr Mirko, *Privredna društva-domaće i ustavno pravo*, Udruženje pravika u privredi, Beograd, 1999.
- [32] Zakon o privrednim društvima
- [33] Zikmund W. and M D'Amico, *Marketing*, John Wiley & Sons, New York, 1989.
- [34] Žager K. i Žager L., *Analiza finansijskih izvještaja*, Masmedia, Zagreb, 1999.
- [35] Wohe, dr. Gunter: *Bilanzierung und Bilanzpolitik*, 4 Auflage, Verlag Vahlen, Munchen, 1976.
- [36] Internet stranice:
- www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_privrednim_društvmima.drml, 18. Novembar 2013.
 - www.srednjoskolskopravo.wordpress.com, 18. Novembar 2013.